

DIRK VERBELEN

Merchtem 30.01.1964 – Jette 12.02.2024

We zijn een van onze actiefste en meest geliefde bestuursleden verloren. Dirk heeft wekenlang stand gehouden tegen aangroeiende medische verwickelingen, maar uiteindelijk konden zelfs de beste handen hem niet meer helpen...

Al sinds zijn jeugd een gekende figuur in *zijn* dorp, *zijn* Wolvertem, dook hij in allerlei verenigingen en bij een hoop activiteiten op. Bij volleybal, muziekevenementen en zovele andere zaken was hij de vriendelijke en imposante reus die met iedereen kon opschieten.

Toen we Berla in 2014 na een jarenlange sluimerperiode probeerden terug op te starten, was het zijn broer Jan die hem erbij trok omdat we een penningmeester zochten. Daar was wel enige overredingskracht voor nodig, maar dat lukte uiteindelijk toch op een terrasje in Meise. Maar vanaf dan was hij een enthousiaste vaste waarde die je voor zowat alles kon aanspreken en op wie je kon vertrouwen dat het dan wel in orde zou komen. En op zijn beurt voelde hij zich bij Berla als een vis in het water.

Hij zat sinds de heropstart in ons dagelijks bestuur en enkele jaren geleden wisselde hij de financiën voor de taak als activiteitencoördinator. Wat niemand erg verwonderde: sociale contacten liepen met hem altijd vlot. In de voorbije jaren was hij vaak de man die héél veel kilometers rondreed om zaken aan te sleuren, hij knutselde thuis een hoop panelen en dergelijke voor onze tentoonstellingen, hij loste vaak de laatste probleempjes bij onze activiteiten op, hij zorgde dat ons drukwerk op tijd klaar was, enz. Hij was ook een belangrijke drijvende kracht achter de organisatie van een ordelijk archief. Kortom: Dirk was zowat een duivel-doet-al bij ons... En als sympathieke en joviale levensgenieter met een grote belangstelling voor geschiedenis paste hij perfect in onze kring.

Voor ons is het een zwaar verlies; maar voor zijn familie, zijn echtgenote Conny, zijn dochter Franne en zijn zoon Benno is het gemis natuurlijk nog onbeschrijfelijk groter...

We zullen Dirk heel hard missen in de toekomst. En hij zal ongetwijfeld nog vaak ter sprake komen, maar wees gerust: dat zal dan altijd met een glimlach zijn...

INHOUD

<i>Piet De Cuyper</i> – Reeds 60 jaar “sociaal wonen” in Eversem - Rode	3
<i>Emiel De Cock</i> – De ‘Oorlogsetijden’ van priester-dichter Jan Hammenecker	8
<i>Marc Gillisjans</i> – Bijnamen in Wolvertem – deel Rossem & Slozen	21
<i>Luk Van den Brande</i> – August De Vreught	28
<i>Jef Teugels c.s.</i> – Het klokkentrionium van Sint-Kwinten in Imde	33
<i>Willy Kerremans</i> – De Sjoeters, hun torens en de kerktoren van Westrode	40
Info over de kring & sponsoring	52

REEDS 60 JAAR “SOCIAAL WONEN” IN EVERSEM-RODE

Piet De Cuyper

Alfred Van Campenhout – verkiezingsfoto 1976.

Wonen “in de kolonie” ?!?

Toen in het begin van de jaren 1960 het schepencollege van Meise besliste dat er in Eversem-Rode een sociale woonwijk zou worden gebouwd was dat de uitdrukkelijke wens van toenmalig schepen van openbare werken Alfred Van Campenhout met steun van burgemeester Jules Van Campenhout.

Hij woonde zelf in Eversem aan de Kapellelaan. Het was de laatste woning rechts voor men op het grondgebied van Nieuwenrode kwam. Eigenlijk de laatste woning van Meise.

Hij had natuurlijk heel wat kiezers in Eversem en Rode en ook in Limbos, waar vooral landbouwers woonden, was hij populair.

Hij vond dan ook dat zijn kiesgebied moest uitgebreid worden en hoe kon dit beter dan door een sociale wijk te bouwen langs de Potaardestraat die de Kapellelaan verbond met Brixius-Rode.

Er werd een straat aangelegd van het toenmalige café “Bij François Buxman” (nu apotheek De Knop) naar de Potaardestraat. In de driehoek Kapellelaan,

Potaardestraat en de nieuwe verbingsstraat die de Alfred Van Campenhoutstraat werd genoemd zou dan gestart worden met de bouw van een aantal sociale woningen. De Potaardestraat was een provinciebaan en daar zou enkel de linkerzijde bebouwd worden.

Het was of er een aardshok plaatsvond in het anders zo rustige Eversem.

Voor de landbouwers zouden hun velden moeten afstaan aan een sociale prijs per vierkante meter en ze zouden dan ook een stuk grond kwijt zijn om te bewerken!

Later zouden ook de nieuwe inwoners meermaals reacties krijgen van de vroegere eigenaars van de bouwgronden.

Ook in het centrum van Meise deed vlug de ronde: *“Wie gaat daa naa gaan woenen, dat es daa de kolonie!”*.

Het was dan ook te verwachten dat de kinderen van de gemeente geen of weinig interesse zouden hebben om *“in de kolonie”* te gaan wonen. Alfred Van Campenhout vond het dan ook normaal dat hij zélf reclame moest gaan maken voor zijn sociale wijk in de cafés van Meise.

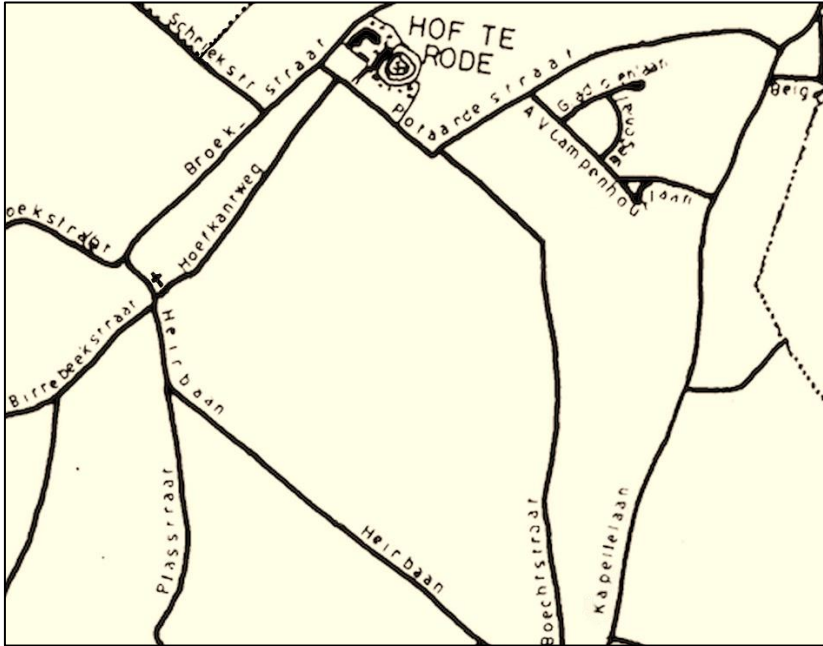
Op een mooie zondagmorgen na de hoogmis was mijn schoonvader Leopold Cornelissen (zelf de eerste inwoner in de eerste sociale wijk “Kasteelveld” in Meise) zoals naar gewoonte biljart aan het spelen in café “Den Beiaard” samen met Isidoor Haeck, Albert Van Praet (de drukker) en als er een vierde speler ontbrak ook wel eens Lisette Haeck...

Alfred Van Campenhout komt daar binnen en vraagt aan Pol of hij hem even kon spreken: *“’t Zal nie lang dure, ge kunt direct vedder spelen! Ge wet het of ge wet het nie maa we geun met de gemeente nuu hoeizen baaven in Eivesum. Het zen hoeizen van de Landeigendoem. Haa dochter dei es getraad me dane va Cuiper. Zaan dei gien hoeis wille?”*

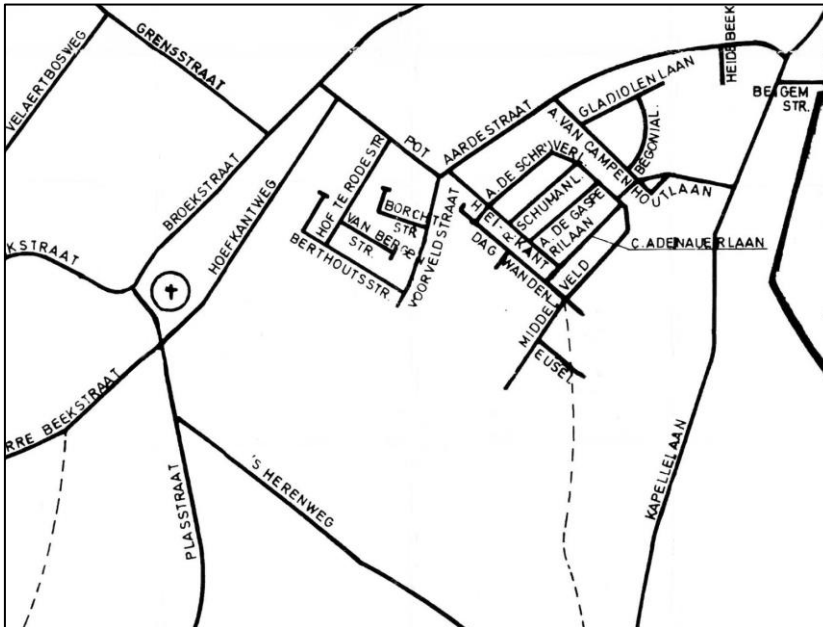
Pol verzekerde hem dat hij het zou vragen aan de kinderen.

“Ze mutte den maa me de secretaris Van den Boeynants gaan klappen, dane heit dat in hanne”.

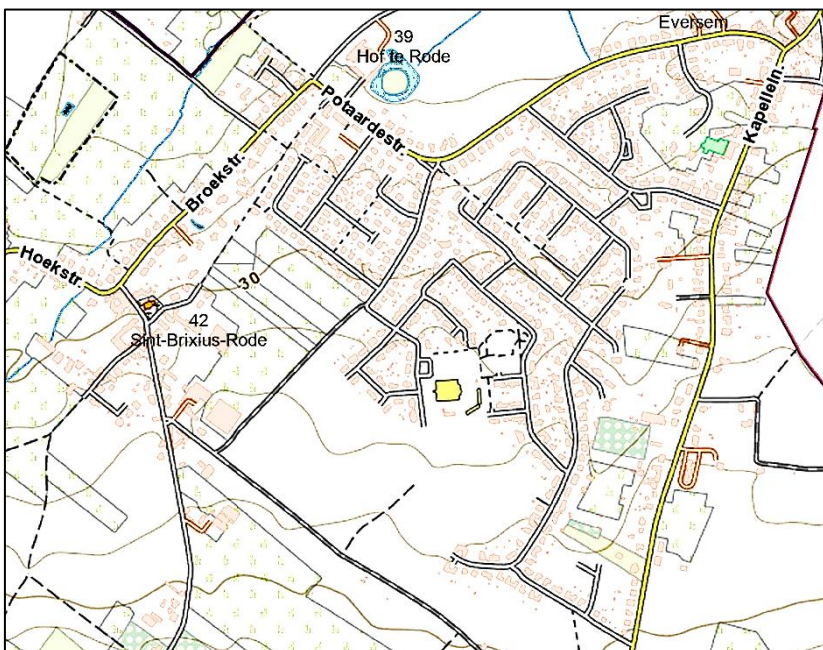
Einde gesprek.

1970

1980

2019

Zo gezegd, zo gedaan... op maandagavond kregen we het bezoek van vader Cornelissen.

Hij had de gewoonte om na zijn werk in de Plantentuin van Brussel even binnen te springen want de tram "L" had een halte recht tegenover de Haagweg en wij woonden in het huisje op de hoek van de Haagweg en de Nieuwelaan.

"Zouden jullie geen huis willen van de Landeigendom in Eversem, Fred Van Campenhout heeft mij gevraagd om dat met jullie te bespreken".

In Meise deed het dus de ronde dat de nieuwe wijk in Eversem-Rode weinig succes had bij de jonge koppels en er was zelfs sprake van "in de kolonie" gaan wonen!

Wij vertelden aan Pol dat we toch eerst eens daarover wilden nadenken want Eversem lag volgens ons wat te ver van Meise-centrum.

"Alfred Van Campenhout heeft mij gezegd dat als je interesse hebt, dat je dan naar de gemeentesecretaris inlichtingen kunt gaan vragen" aldus schoonpapa Pol.

Boodschap overgebracht.

Wij namen dan toch contact met toenmalig gemeentesecretaris Van den Boeynants en deze vriendelijke man bezorgde ons de nodige inlichtingen en ook de kostprijs.

Dat viel mee en we besloten ons in te schrijven voor een huisje "in de kolonie"; een jaartje later werden wij uitgenodigd om naar de huizen te gaan kijken en er eentje uit te kiezen.

Bij een maandelijks bezoek als wijkmeester van de KWB ¹ bij Maurits en Simonne Peeters vernam ik dat zij ook van plan waren een huis te nemen in Eversem. Wij besloten om samen een tweewoonst te nemen en zo werden wij naaste burens.

De eerste reeks nieuw gebouwde huizen stonden dus langs de Potaardestraat, in de nieuw aangelegde verbindingsweg die de naam kreeg van de promotor van de sociale wijk van Eversem-Rode; het werd de *Alfred Van Campenhoutlaan*.

Wij kozen voor een woning op de Potaardestraat (nr. 39: Peeters en nr. 41: De Cuyper). De kavels hadden toen nog een oppervlakte van 8 are (nu is dat gehalveerd). De Potaardestraat verbond de Kapellelaan met het centrum van Sint-Brixius-Rode en liep dan verder door naar Wolvertem. Op deze provinciebaan was alleen verlichting van deze wegen.

Louis Van den Troost met z'n taxibedrijf in het centrum van het dorp.

¹ Kristelijke Werknemers Beweging. Opgericht in 1941 als de Kristelijke Werklieden Bond, vanaf 1946 onder de naam Katholieke Werklieden Bond, sinds 1977 onder de

huidige benaming. Vanaf 2008 maakt men eigenlijk alleen nog gebruik van de afkorting. De organisatie maakt deel uit van de koepel beweging.net (ACW).

De vroegere beenhouwerij De Meuter in Rode, ook tegenover de kerk.

De Alfred Van Campenhoutlaan had daarentegen een mooie lantaarnverlichting (!?)

Bij de inhuldiging in 1964 kwam een delegatie van het gemeentebestuur en van de maatschappij "De Kleine Landeigendom" naar Eversem. Mijn buur Maurits had er niet beter op gevonden om een grote pancarte te maken als protest tegen de summiere verlichting van de Potaardestraat. Hij vroeg of dit tussen ons beide huizen mocht hangen.

Het opschrift luidde: *"De eerste dag schiep God het licht... in de Potaardestraat deed hij zijn ogen dicht!"*.

De heren van de Landmaatschappij waren daar niet blij mee, zo vertelde mij enkele dagen later schepen Van Campenhout die mij vroeg waarom wij dit hadden gedaan en voegde er volgende woorden aan toe: *"Ge meugt content zaain da ge eun hoeis et van de Landeigendoem me of zonner verlichting"*.

Dank U, gebuur! De nieuwe inwoners van de wijk hebben er eens hartelijk mee gelachen!

Ondertussen is de sociale wijk in Eversem uitgegroeid tot een kleine gemeenschap van een paar honderd huizen, misschien werd ze wat te groot want door de plaatselijke school in het midden van de wijk is er 's morgens en 's avonds heel veel verkeersoverlast in de omliggende straten.

Een ander gevolg was dat de handelaars van Sint-Brixius Rode betere cijfers realiseerden...

Er was al een klein warenhuis "Delhaize" en ook beenhouwer De Meuter deed goede zaken en breidde zijn beenhouwerij uit.

De twee plaatselijke cafés werden druk bezocht en ook het taxibedrijf deed goede zaken.

Later werd ook de feestzaal "De Linde" opgericht en het sociale leven bloeide op.

En schepen Van Campenhout was tevreden en kreeg heel wat meer stemmen achter zijn naam...

Tijdens de zes jaar dat ik in de gemeenteraad zat kreeg ik het mandaat voor de sociale woningen.

Er was toen een lijst met ongeveer 200 inschrijvingen en de nieuwe woningen werden toegekend in volgorde van inschrijving. De kinderen van Meise en Wolvertem hadden zo maar weinig kans om een woning te verwerven. Ik stelde voor om de kinderen van Meise en Wolvertem voorrang te geven. Een donderslag bij heldere hemel op het hoofdkwartier van de Landmaatschappij maar uiteindelijk werd mijn wens ingewilligd na veel "schoon woorden" van burgemeester Roger Heyvaert en CVP-voorzitter Frans De Koker en werd voortaan de voorkeur gegeven aan de kinderen van onze gemeente.

Zoals ik reeds eerder zei werd de sociale wijk in Eversem erg groot en daar kan ik het comité "Red onze Eversemse velden" volgen maar dat neemt niet weg dat onze kinderen en kleinkinderen toch ook in onze mooie gemeente moeten kunnen wonen, weliswaar zonder dat er teveel landbouwgrond of groen zou moeten voor opgeofferd worden...

In ieder geval groeide de "diamanten" sociale woonwijk in Eversem - Rode uit tot een bloeiende gemeenschap en is er nog weinig sprake van "in de kolonie".

Heel wat jonge gezinnen van Meise en Wolvertem kwamen in de wijk van Eversem wonen!

Maar ondertussen doet God nog altijd half zijn ogen dicht in de Potaardestraat...!?

Op Zaterdag 11 Augustus
OPENING van eenen
nieuwen Kruidenierswinkel
te St-Brixlus-Rhode
Kerkstraat

gehouden door Mevrouw
L. Van den Troost - De Meuter

Ter gelegenheid der opening geven wij op Zaterdag 11, Zondag 12 en Maandag 13 Augustus :

1° **Eene schoone koffiejatte** voor iederen aankoop van 10 fr.

2° **Eene schoone soeptelloor** voor iederen aankoop van 15 fr.

3° **Bijzondere occasie :**

Gedurende de reklaamdagen stellen wij te koop aan den prijs van 19.00 fr , 1 schoone koffiedoos bevattende 1 kil. zeer goede keukenkoffie met een schoon tafeldeksel of hoofdchale in Japoneesche zijde.

En altijd, onze terug bezegels op al uwe aankopen

Komt onze winkel bezoeken. Ziet onze prijzen voor koopwaren van eerste kwaliteit en gij zult overtuigd zijn der voordeelen die wij onze kalanten aanbieden.

Chocolade-expositie met tombola-lot
 het pak 3 50 fr.

Reclame bij de opening van de "oude" Delhaize-winkel, augustus 1934.

De vernieuwde Delhaize-winkel, recht tegenover de kerk in Rode.

DE 'OORLOGSGETIJDEN'

VAN PRIESTER-DICHTER JAN HAMMENECKER ¹

ENKELE FRAGMENTEN UIT GEDICHTEN DIE IN HANDSCHRIFT
IN BANGE OORLOGSDAGEN WERDEN VERSPREID.

Emiel De Cock

Van bij het grafmonument van 'poète national' Emile Verhaeren in een bocht aan de Schelde te Sint-Amands brengt een wandeling stroomafwaarts op de rechter Scheldedijk je na een kwartier bij de kerk van Mariakerke, in het verleden een dorp van vissers.

Daar staat een monument van de hand van beeldhouwer Herman de Cuyper, opgericht in 1957. Vanuit een kleine vissersboot, met een net vol vissen, kijkt Jan Hammenecker samen met Onze-Lieve-Vrouw en kindje Jezus naar zijn geliefde Schelde.

Vandaag zo goed als vergeten was hij tijdens zijn leven een gewaardeerd priester-dichter. In 1919 publiceerde deze 'zanger van Christus, Vlaanderen en de Schelde' een klein boekje van vierenveertig bladzijden in zakformaat: 'Oorlogsgetijden'.

'Oorlogsgetijden' is een klein boekje van 9 bij 13 cm dat 44 bladzijden telt.

De oorlogsjaren 1914-1918 vormen het onderwerp.

Een gedichtencyclus met de gelijknamige titel maakt het hoofdbestanddeel van de bundel uit. Daarna volgen twee gedichten: "Op de puinen der kerk van Mariakerke a.d. Schelde" en "Leent me klokken". Ten slotte zijn er twaalf gedichten die de priester-dichter schreef voor de doodsprentjes van gesneuvelde of gedode burgers 'onzer parochie; omdat ik ondervind,' zo staat in een woord vooraf te lezen, 'dat de mensen van zulke dingetjes nogal houden.'

De gedichten zijn na de oorlog gepubliceerd, maar werden tijdens de oorlog in handgeschreven vorm doorgegeven.

Als een herder die waakt over zijn schapen betracht de onderpastoor zijn parochianen op te beuren en te ondersteunen bij wat ze te verduren hebben door de harde Duitse bezetting: gedichten die als een remedie zijn tegen de oorlogsellende. ¹

¹ Dit artikel is gebaseerd op het boek 'Jan Hammenecker (1878-1932). Zielsverwant van Gerard Walschap, liefde voor Vlaanderen en dichter van "Oorlogsgetijden".'

De gedichtencyclus, bestaande uit twee delen, is onregelmatig opgebouwd, met vrij grote verschillen inzake samenstelling en lengte van de gedichten, opbouw van de strofen, rijmschema en ritme.

In de inleiding omschrijft Hammenecker de gedichten als 'pseudogetijden', ingedeeld volgens de gebedstijden zoals die in contemplatieve kloosterorden worden gehouden.

Na het openingsgebed volgen een hymne en negen psalmen afgewisseld met zeven lessen. De dichter herinnert ons aan de patriottische plicht die elke jongeman in een oorlog te vervullen heeft en beschouwt

de oorlog van de Belgen als een kruistocht tegen het onrecht dat het land door de Duitse invaller is aangedaan. Om dat te staven voert hij Julius Caesar op, die de Belgen de dappersten onder de Galliërs heeft genoemd. Hij roept Karel de Grote en Sint-Hubertus aan om met hun gebed de ondergang van België te voorkomen.

Een uitgebreide lijst van geraadpleegde bronnen is bij de auteur te verkrijgen.

Hij gedenkt de Duitse gruweldaden in zijn zo geliefde Aarschot die hem veel pijn doen: *'Mijn Aarschot hoor ik martelen.'*

Daarop volgen verzen waarin het landschap en de natuur verschijnen. Totaal verschillend van de vaderlandslievende vervoering in de verzen daarvoor beschrijft de dichter, ondanks het door de oorlog veroorzaakte lijden, vol bewondering en ontzag een landschap van velden met rijke veldgewassen en rivieren die vredig door het natuurschoon stromen. Hij laat de dorpen en steden langs de waterkant God danken voor alles wat zij van Hem mochten ontvangen.

De 'Slotzang' van het eerste deel is één groot dankgebed voor God, zijn opperste liefde.

Het tweede deel begint met de 'Lauden', die gezongen worden bij het opgaan van de zon. In een reeks van zes gedichten staat de zon symbool voor het recht dat ooit zal zegevieren over de duisternis van het onrecht.

Daarop volgt 'Ad Primam', dat na de lauden wordt gebeden, met een hymne en vier psalmen. In een versneld ritme evoceert de dichter de ontreddering en de wanhoop van al die mensen op de vlucht.

In het daaropvolgende 'Ad Tertiam' beschrijft hij de val van Antwerpen, een stad die hem nauw aan het hart ligt. De dichter lijkt de ondergang van de stad niet te kunnen verwerken en moedeloos dreigt hij alles op te geven.

Het gedicht wordt besloten met de bij avond gebeden 'Vespers'. Na zijn vlucht uit Antwerpen vindt de priester-dichter in het vredige Land van Waas rust en sterkte in God, die als een herder over hem waakt. Zijn geloof in Jezus als bron van elk menselijk bestaan geeft zijn leven opnieuw richting.

Toch blijft de vrede in zijn hart niet blind voor het oorlogsgeweld, waarin de dood zoveel jongemannen tot zich neemt: *'Hoor, hoe de dood luid schaterlacht / alover onze velden!'*. Met deze woorden beëindigt Jan Hammenecker 'Oorlogsgetijden'.

'Hoor, hoe de dood luid schaterlacht alover onze velden!'

Vluchten voor de oorlog

Op 13 juni 1913 arriveert: 'een gewezen collegeleraar die reeds drie dichtbundels had uitgegeven en naar het schijnt in de humaniora een primus perpetuus was geweest', staat te lezen in Gerard Walschaps 'Autobiografie van mijn vader'. Het is de van Mariekerke afkomstige Jan Hammenecker, die aangesteld is als nieuwe onderpastoor van Londerzeel Sint-Jozef, een parochie met ongeveer 1.800 inwoners.

Recht tegenover de kerk en de pastorie woont de net vijftien jaar geworden Gerard Walschap, een leergierige jongen met een grote belangstelling voor boeken.

Die boeken en tijdschriften vindt hij bij de nieuwe onderpastoor.

De jonge Gerard Walschap.

Tussen Gerard en de onderpastoor ontstaat een innige vriendschap.

In gezamenlijke belangstelling voor literatuur ontmoeten ze elkaar dagelijks: *'Als ik hem 's avonds verliet, was het met boeken van hem onder de arm en met de afspraak, tegen de volgende dag ieder een gedicht te maken en die produkten met elkaar te vergelijken'*, vertelt Walschap later.'

Een goed jaar na Hammeneckers aankomst breekt de Eerste Wereldoorlog uit.

Op 4 september willen de Belgische troepen vanuit de fortengordel een Duitse aanval op Dendermonde verhinderen. Om dat te voorkomen plannen de Duitsers een aanval op de forten van Liezele en Breendonk.

Massaal trekken de Duitsers een dag voordien door het dorp, dat maar enkele kilometers verwijderd ligt van de buitenste fortengordel rond Antwerpen. *'t zijn duizenden die de vesting gaan belegeren'*, schrijft pastoor Abbeloos na de oorlog in een voor het aartsbisdom bestemd parochiaal verslag over de gebeurtenissen tussen 1914 en 1918.

Veel bewoners slaan op de vlucht op zoek naar een veilig onderkomen binnen de fortengordel.

*'Oneindig groot is het getal dat binnen den fortenkring eene schuilplaats is komen zoeken, alles wat ze nog konden meesleuren hier in brengend, op karren, kruiwagens en ander gerij, en tusschen dien rommel van bedgerief en meubelen zagen we menige oudjes en kleine bloedjes gehurkt of gedoken, terwijl flukschere leden van het gezin het vee opstouwden.'*²

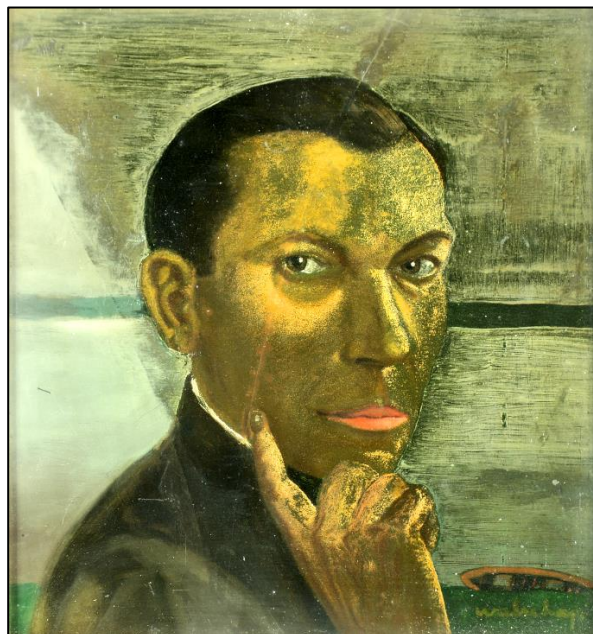
Ook Jan Hammenecker en Gerard Walschap vluchten weg.

Gerard Walschap: *'Wij die vlak voor de ring woonden op drie kilometer van een hoofdfort vluchtten de ring binnen. Op een kilometer achter het fort vonden wij onderdak bij twee nichten van moederskant en hun broer, alle drie ongetrouwd.'*

Jan Hammenecker vindt onderdak in de dekenij van Puurs bij pastoor-deken August Raymaeckers, die hij nog kent vanuit zijn collegetijd als leraar in Aarschot.

Hammenecker en Walschap keren elke morgen langs kleine veldwegeltjes terug naar hun dorp, wat de priester toelaat dagelijks de mis op te dragen in de parochiekerk en de achtergebleven zieken te bezoeken.

² *Het Nieuwsblad van het kanton Puurs*, 06.09.1914.

Een portret van Jan Hammenecker, geschilderd door Gerard Walschap.

'Zo werden we op een bepaalde dag op Snepelaar [een gehucht van Londerzeel Sint-Jozef] beschoten. De kogels floten ons om het hoofd. Ik dook fluks in een gracht, gevolgd door Hammenecker. Die hield dat echter niet lang uit. Hij sprong na een korte tijd terug recht, stak bezwerend de armen in de lucht en riep met luide stem in de richting van de fluitende kogels: "op een priester die de mis gaat doen, wordt niet geschoten." En kijk, het schieten werd gestaakt.'

Schelde, ik wil niet met u naar Holland

Wanneer deze merkwaardige gebeurtenis – Duitse soldaten die ophouden te schieten omdat een priester hen dat vraagt – zich zou voorgedaan hebben is niet meteen te achterhalen.

In het boek *'Tot aan de IJzer'* beschrijft legerarts Max Deauville gevechten op Snepelaar, maar deze hebben plaats op 27 of 28 september, een dag vóór de hevige strijd bij het Londerzeels gehucht Neeravert, waarbij tientallen Belgische soldaten het leven verliezen.

Veel van Hammeneckers dorpsgenoten slaan dan al voor de derde keer op de vlucht.

De dichter bekijkt de vluchtende dorpingen:

*De zon is nauwelijks opgestegen,
of 'k zie de menschen allerwegen vluchten.*

*Hoe vinnig ruischen daar die kogels!...
Gebruikt 't verstand der vlugge vogels!
Vluchten!*

Veel vluchtelingen trekken noordwaarts en hopen een veilig onderkomen te vinden in de buurt van het Belgische leger binnen de dubbele fortengordel.

Als Antwerpen op 10 oktober valt, komt een exodus van duizenden vluchtelingen op gang richting de Nederlandse grens. Twee dagen lang varen allerlei vaartuigen vanuit Antwerpen richting Vlissingen. Kan de Schelde een uitkomst bieden?

*Waarheen? De Schelde noodt ons naar het
Noorden.*

*'Ik ben een kind, o Schelde, van uw boorden,
uw kind, o Schelde! Ik, Scheldekind, ik hebbe
uw vloed gedwee gevolgd en ook uw ebbe...*

Jan Hammenecker is een kind van de Schelde. Geboren vlakbij de rivier leeft hij van jongs af aan op de boorden van de stroom. De straat met het huis waar Jan Hammenecker is geboren loopt haast evenwijdig met de Schelde, die de priester-dichter zijn hele leven bindt en boeit.

Het geboortehuis van Jan Hammenecker.

Als onderpastoor van Londerzeel Sint-Jozef en later als pastoor van Wolvertem-Westrode fietst hij geregeld naar zijn geboortedorp.

Dan wandelt hij tot aan de Scheldedijk om te kijken naar het spel van de baren van zijn geliefde stroom, plukt stil en dromerig wat bloempjes of riethalmen die hij meeneemt naar zijn parochie.

Talrijke gedichten getuigen van zijn liefde voor de Schelde, die alomtegenwoordig is in zijn poëzie:

*'k Zal zoo lang ik ademhale
spreken met ontroerde tale
over u, mijn Scheldestroom!*

De kerk van Mariekerke en het eiland in de Schelde.

Met haar luchten, met haar notelaren op de dijken, met haar ebbe en vloed en met haar vissers op de stroom doordringt ze heel zijn bestaan en zijn dichtsterlijk wezen.

In zijn religieuze verzen vermengt hij theologie en mystiek met de realiteit van zijn Schelde, zoals in de aanhef van het gedicht 'De Schelddijken':

*Heere God van Hemelrijken
schooner dingen dan de dijken
schooner dan de Schelde,
prijken er onder heel den hemel niet!*

Waar Hammenecker ook is, overal draagt hij het droombeeld mee van het waterland rond zijn geboortedorp.

Het kan dan ook geen verrassing zijn dat hij ook in deze gedichtencyclus de Schelde bezingt.

Op het einde van het eerste deel laat hij in het gedicht 'God spreekt' engelen op Gods bevel de rivieren van het hele stroomgebied leiden tot één ziel met de Schelde:

*éene ziel, ja met de Schelde,
met de nooit genoeg vermelde
schoonheid, die door Vlaanderen gaat
met 'nen hemel op 't gelaat.*

Toch stelt zijn beminde Schelde hem nu teleur.

Het Scheldekind Hammenecker gaat niet in op de uitnodiging van zijn geliefde stroom die hem 'naar het Noorden noodt'. Hoe lief de Schelde hem ook is, de dichter wil de rivier niet volgen tot in Nederland.

Begaan met het lijden van de Belgische bevolking hoopt Hammenecker dat Nederland zijn neutraliteit achterwege laat en België hulp biedt bij zijn strijd.

Hij aanvaardt de afzijdigheid van Nederland niet:

*Doch 'k wil niet met U naar Holland varen,
Neutraliteit kan mij niet bedaren.
En Holland is neutraal! Vloeit gij daarheen,
en zijt gij, Schelde, ook gij neutraal? Ik ween,
en zeg U neen, neen, neen!*

Maar Hammeneckers hoop op hulp vanuit Nederland is tevergeefs. Zich baserend op zijn neutraliteit geeft Nederland geen steun aan België. Hammenecker begrijpt dat niet en zijn ontgoocheling gaat over in woede. Het neutrale Nederland moet het ontgelden. Zijn kritiek is snoeihard voor het land dat zijn buur in nood geen hulp verstrekt. Waarom helpen de Nederlanders

het onder de voet gelopen België toch niet? Straks wordt Nederland zelf nog slachtoffer van de Duitse agressie, waarschuwt de dichter:

*Dit land gelijkt te zeer aan 't domme kuiken,
dat rustig eten blijft, al moet het ruiken,
dat vlak naast zich een ander wordt gekeeld!...
Straks wordt, o Land, ook gij den kop
gestreeld!*

Overdrijft Hammenecker in zijn veroordeling van Nederland? Bekijkt hij de Nederlandse houding te scherp? Laat hij zich te veel meeslepen door zijn gevoel?

Rationeel moet hij de Nederlandse neutraliteitspolitiek toch kunnen begrijpen. België steunt immers ook op zijn statuut van neutraliteit, maar kan niet afzijdig blijven omdat Duitsland (één van de garanten van de Belgische neutraliteit) de afspraken geschonden heeft.

Of is, in de veronderstelling dat hij de eindredactie van zijn dichtbundel na de oorlog heeft voltooid, Hammeneckers houding ingegeven door de beslissing van de Nederlandse regering om de Duitse keizer Wilhelm II op het einde van de oorlog politiek asiel te verlenen? Vergeeft hij het Nederland niet dat het de aanvoerder van de Duitse barbaren, die de Belgen zoveel ellende hebben aangedaan, toelaat tot zijn grondgebied?

Nederland mag dan België militair niet komen bijstaan, het vangt toch duizenden Belgische vluchtelingen op.

Waardering voor die Nederlandse bijdrage aan het lenigen van de nood van gevluchte Belgen spreekt Hammenecker niet uit. Integendeel, hij is niet gediend van het medelijden waarmee de Nederlandse bevolking hem als schamele vluchteling zou benaderen.

Halsstarrig weigert hij het land te verlaten.

Verder dan een korte vlucht tot de Sint-Bernardusabdij van Bornem komt het niet. Hij keert terug naar zijn parochianen en stelt alle vertrouwen op God voor een goede afloop.

*Ik wil, 'k wil uit mijn land niet wijken.
Ik duld het niet, dat Holland mij bekijke,
mijn bleekheid zie, mijn roode razernij,
en medelijdend met mijn onmacht zij.*

*Hier wil ik blijven onder Godes' hoede,
Ik worde nooit zo zenuwloos en moede,
dat ik mij naar de wanhoop late gaan
gelijk een roer- en riemenloze kaan!*

Voor God en vaderland

Hammeneckers benoeming tot onderpastoor in Londerzeel Sint-Jozef is door de kerkelijke hiërarchie bedacht als oplossing om hem wegens zijn strijdvaardige Vlaamse overtuiging als leraar te verwijderen uit het Sint-Jozefscollege van Aarschot.

Die Vlaamsgezindheid etaleert hij al als 13-jarige jongen bij het begin van zijn middelbare studies aan het Klein Seminarie te Mechelen.

Geconfronteerd met de verplichting (bijna) uitsluitend Frans te spreken, maakt de dorpsjongen, die is opgegroeid met de streektaal van Mariekerke, vrijwel zeker een aanpassingsperiode door.

Op zekere dag schrijft hij zijn eerste verzen:

*De Vlaamsche taal wordt hier verbannen,
Die tale mij zoo zoet;
Voor haar zou ik verpannen
Mijn laatste druppel bloed.*

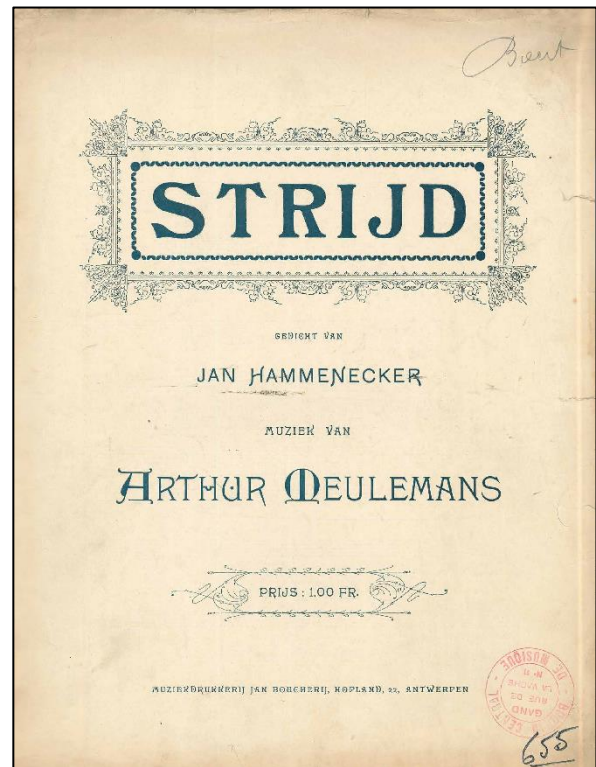
Hiermee is de kiem gelegd van een militant Vlaams idealisme dat hij verder invult tijdens zijn studies in de theologie aan het Groot Seminarie van Mechelen en als leraar aan het Sint-Jozefscollege van Aarschot.

Van bij zijn aankomst in het Sint-Jozefscollege van Aarschot versterkt hij het reeds aanwezige Vlaams idealisme. Met talrijk bijgewoonde vergaderingen begeleidt hij de studenten in hun ontwikkeling tot rotsvaste katholieken en overtuigde Vlamingen, dienstbaar aan de Kerk en het Vlaamse volk.

Hij schrijft verschillende gedichten en liederen die getuigen van een strijdbare Vlaamse beweging. Ter gelegenheid van de landdag van het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond in Aarschot op 27.08.1906 schrijft hij een strijdlied dat, getoonzet door Arthur Meulemans, op de landdag ten gehore wordt gebracht. Vooral de tweede strofe illustreert de strijdbaarheid van de studentebeweging voor Vlaanderen, misschien zelfs enige afkeer van de Franstaligen.

*Fransche blaai staat niet fraai:
Wij zijn voor meer geboren!
Gaat aan met al uw vreemd gekraai!
Ons toch kan niet bekoren
Wat valsch in de ooren klinkt.*

Wanneer kardinaal Mercier op 09.09.1909 de 75ste verjaardag van de wederoprichting van de Katholieke Universiteit van Leuven bijwoont,

sluiten leraars van het Sint-Jozefscollege zich aan bij een protestmanifestatie teneinde hun eis voor de vernederlandsing van het middelbaar onderwijs kracht bij te zetten. Bijna zeker is Jan Hammenecker een van hen.

Op een tribune in de Statiestraat (nu de Bondgenotenlaan) zitten de bisschoppen en andere personaliteiten.

De stoet houdt voor de tribune even halt en de studentenfanfare speelt De Vlaamse Leeuw. De betogers scanderen: 'Wij eisen Vlaams.'

Mercier is ten zeerste geërgerd. De aanwezigheid op de betoging van de Aarschotse priester-leraars blijft niet verborgen voor de kardinaal. De kerkelijke overheid wil de flamingantische tendensen in het college beknotten en voert een zuivering door. Verplaatsingen van leraars volgen elkaar op tot de Vlaamse vrienden van Jan Hammenecker verspreid zijn.

Hammenecker zelf wordt in 1911 verwijderd uit het Aarschots college en verbannen tot onderpastoor, eerst een korte tijd in Franstalige parochies in Schaarbeek en Vorst, in 1913 naar Londerzeel Sint-Jozef. Zijn afwijzing als leraar door de bisschoppen kan Hammeneckers Vlaamse identiteit niet vernietigen, ze fnuikt wel zijn strijdbare houding.

Ontmoedigd en ontgoocheld neemt Hammenecker na zijn gedwongen vertrek uit Aarschot een terughoudender houding aan. Inzake de Vlaamse taalkwestie treden bedachtzamere uitspraken in de plaats van meer gedurfde standpunten.

In 'Oorlogsgetijden' blijft Hammeneckers Vlaamse bewogenheid bijna volledig achterwege.

Slechts een enkele keer, bij een lofdicht voor de verdedigers van Luik, krijgt het Vlaamse aspect expliciet aandacht in het gedenken van gesneuvelde Vlaamse soldaten:

*O Luik, om wie te redden, vielen
zooveel gezonde Vlaamsche zielen.*

Daarentegen getuigen meerdere passussen in van een waarachtig patriottisme. Zijn liefde voor Vlaanderen staat zijn gehechtheid aan België niet in de weg.

Het begint al bij de eerste hymne, waarin de dichter zijn hoop op bevrijding en herleving van België na de oorlog uitspreekt:

*Wat hopen, Heer? Zal, na den strijd,
ons luttel Landeken, bevrijd
van zooveel gruwelen, herleven?
Zal België België zijn gebleven?*

Als de dichter al enigszins zou twijfelen aan de redding van het land, dan verzwindt die twijfel in de hoop van de priester op God die de Belgen niet in de steek zal laten.

Voor Hammenecker, die zijn vaderland liefheeft, kan God niet anders dan aan de zijde van de onschuldige Belgen staan. En God beantwoordt die hoop met de niet mis te verstane boodschap dat de Belgen, die Hem meer dan wie ook trouw zijn, niet zullen ten onder gaan.

*Dat hopen, God? – Nog meer voorwaar!
Gij, Belgen, zijt in 't openbaar
mijn allertrouwste volk gebleven:
zoowaar ik leef zal België leven.*

Hammeneckers vertrouwen in God staft zijn zekerheid dat de Duitse overweldiger door het – naar de woorden van Julius Caesar – 'dapperst diet der Gallen' tot staan zal gebracht worden.

Om zijn parochianen te bemoedigen gebruikt de dichter dit beeld van dappere Belgen, dat zijn ontstaan kent in een romantische geschiedschrijving van België in de 19de eeuw.

In een proclamatie tot het leger op de dag na de Duitse inval citeert ook koning Albert Caesars woorden ten teken van aanmoediging van de Belgische soldaten in hun strijd met de Duitse veroveraar.

Laat de vijand maar komen, de Belgen staan klaar. De Duitse 'Keizer uit het Oosten' mag komen, en pogen 'ons te verdelgen', schrijft Hammenecker. De Belgen zullen hun dapperheid tonen, net als 450 jaar eerder: 'Te Luik, in het land der Franchimontezzen / hebben de Belgen u dat bewezen!'. De verwijzing naar de Franchimontezzen van de dichter loopt parallel met die van de Belgische koning, al refereert koning Albert aan de zeshonderd mannen van Franchimont, die in de nacht van 29.10.1468 te Luik een verrassingsaanval uitvoerden op de troepen van de Bourgondische vorst Karel de Stoute, vooral om de Walen moed in te spreken. Voor de Vlaamse soldaten put de koning uit hun eigen – weliswaar geïdealiseerd – roemrijk verleden van de Guldensporenslag in 1302. 'Souvenez-vous, Flamands, de la bataille des Eperons d'Or, et vous, Wallons de Liège, des six cents Franchimontois.' Het is toch enigszins merkwaardig dat de overtuigde Vlaming Hammenecker niet refereert aan 1302.

Wellicht grijpt een euforisch Belgisch patriottisme de dichter zozeer aan dat hij van oordeel is dat enige verwijzing naar Vlaamse ontvoogding een hinder zou kunnen zijn voor de gezamenlijke strijd van Vlamingen en Walen als Belgen tegen een gemeenschappelijke vijand, en de bevolking op dat ogenblik daar geen boodschap aan heeft.

Bovendien stelt Hammenecker enorm veel vertrouwen in koning Albert, 'onze Vorst, / die meer naar Eer dan eeren dorst.' Aan de loyaliteit van Hammenecker voor vaderland en vorst kan niet getwijfeld worden.

Tijdens de oorlog schrijft hij naast 'Oorlogsgetijden' ook een 'Konings- en Kardinaalscantate'. Het is geen groots poëtisch werk, dat zonder de toenmalige tijdsomstandigheden in acht te nemen niet meer te lezen is.

Beide cantates drukken in een gezwollen taal de verheerlijking van de dichter uit voor koning Albert en kardinaal Mercier. Ondanks zijn taalflamingantisme is Hammenecker een fiere Belg, trouw aan zijn koning. Aan deze cantates heeft Hammenecker een titel van *Ridder in de Kroonorde* overgehouden.

*België, België, weer u straf!
Voor 't zóóver is, vóór gij bloedt!
Weer u, staal-gehoornde Ram.
Weer u, Voorste, Vorst Albert,
Recht u voor het heilig Recht!*

Nu gaat het er in de eerste plaats om dat een einde gemaakt wordt aan de onrechtvaardigheid van de Duitse inval. De Belgen hebben tijden van vrede, maar ook tijden van rampspoed en lijden gekend. Daarom klinkt hier de vraag tot God om hen te beschermen:

*God met de Belgen! Dat moet toch zijn:
God met een volk, dat alle pijn
leed en lijdt, al zolang het bestaat,
bastaard van liefde, niet van den haat.*

Strijden voor het vaderland wordt een christelijke plicht.

Door te verwijzen naar een in de geschiedenis verankerd Belgisch patriotisme en christelijk geloof, worden Vlaamse jongemannen opgeroepen om hun christelijke plicht voor België te vervullen.

Veel jongens beantwoorden die oproep. Sommigen onder hen, studenten en jongens uit de burgerij, vinden het een morele en zelfs religieuze plicht om in tijden van oorlog zich militair te engageren.

Het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond (A.K.V.S.) roept zijn studenten, seminaristen en scholieren op om de strijd op te nemen: *'Niets is schoner, niets is edeler dan te strijden voor 't behoud van het Vaderland.'*

Een vers van Albrecht Rodenbach levert de inspiratie: *'Mijn leven voor Vlaanderen, en Vlaanderen voor God. O mocht ik dat winnende sneven.'*

De in de katholieke colleges aangeleerde zelfopoffering ten behoeve van het in die tijd door veel jongemannen nagestreefde priesterschap wordt omgevormd tot een nieuw ideaal: te strijden en, zo nodig, te sterven voor God en vaderland.

Nog geen zeventien jaar oud neemt Renaat de Rudder in oktober 1914 dienst als oorlogsvrijwilliger *'voor ons Vaderland, voor België'*, want, *'hebben we geen vaderland meer, dan hebben we geen godsdienst meer'*.

In december 1917 sneuvelt hij in de buurt van Merkem. Na drie jaar ijveren voor gelijkberechtiging van de Vlaamse soldaten aan het IJzerfront is zijn sneuvelen een heldendood voor Vlaanderen en Christus geworden: *Alles voor Vlaanderen – Vlaanderen voor Kristus (AVV-VVK)*.

In 1914 zijn we nog niet zo ver. Op dat ogenblik gaat het nog over België, het vaderland dat appelleert aan de christelijke plicht om te strijden voor het behoud van een onafhankelijk België. Verzaken aan een strijd, die wordt gevoerd in naam van God, is geen optie:

*Bezie die jongens, die vrij en vrank
van de Communiebank
koen naar den oorlog trekken.*

*Met God in 't harte, de grootste kracht,
gaan ze, en Genade lacht
op hunne wezenstrekken.
O Jongens, jongens, getrouw aan God
moget gij blijven, tot
gij sneuvelt zonder vlekken.*

*Laat ons bidden allen,
dat zij niet in zonde vallen!*

Waarom de Belgen lijden

Van in de poësis is het Jan Hammeneckers grote ambitie om priester te worden, *'priester en dichter naar den trant van Guido Gezelle'*, zijn grote voorbeeld naar wie hij vol bewondering opkijkt. In een vrij onkritische hulde aan zijn idool schrijft hij als retoricastudent: *'Ik zal beminnen wat gij bemint, Vlaanderen en God.'*

Het is Hammeneckers' overtuiging dat Vlaming zijn en christen zijn één en hetzelfde is. Het Vlaamse volk is zeer godsdienstig en dat moet zo blijven. De strijd voor Vlaanderen is één en dezelfde als de strijd voor het behoud van het christelijk geloof in Vlaanderen.

De Belgische bisschoppen denken daar anders over. Een totale gelijkberechtiging van de Nederlandse met de Frans taal is kardinaal Mercier een doorn in het oog. De kardinaal, die geen minnaar van het Nederlands is, aanvaardt de liefde van de Vlamingen voor hun taal, alleen in zoverre de superieure positie van het Frans behouden blijft. Mercier en de andere conservatieve kerkleiders beschouwen de moedertaal vooral als een instrument dat een dam moet opwerpen tegen de invloeden van het republikeinse en antiklerikale Frankrijk, een essentieel hulpmiddel om het geloof te bewaren en te doen doordringen bij de bevolking.

Kardinaal Mercier.

De beslissing van kardinaal Mercier om hem zijn leraarschap te ontnemen ondergaat Hammenecker als een onterechte straf en een vernedering.

De verbanning tot onderpastoor kwetst hem diep.

Maar de aartsbisschop heeft gesproken en, zijn bij de priesterwijding beloofde gehoorzaamheid indachtig, aanvaardt Hammenecker berustend deze beslissing.

De vraag in hoeverre katholieke Vlamingen in het algemeen en priesters in het bijzonder hun bisschoppen moeten volgen in kwesties die niet van zuiver religieuze aard zijn, maar toch ook niet volledig losstaan van het kerkelijk of godsdienstig leven, komt blijkbaar niet direct bij Hammenecker op.

De dichter van de Schelde en Vlaanderen wil vóór alles priester en zanger van Christus zijn, geroepen door God en in volledige trouw aan het geloof in Jezus-Christus. Alleen zijn priesterschap geeft in deze voor hem moeilijke periode van vereenzaming nog sterkte aan de man die troost zoekt in uren van samspraak met God, zoals hij schrijft in zijn in 1913 gepubliceerde dichtbundel *'Van Christus' apostelen'*:

*Laat Heer en God, mijn hart meer branden,
wanneer ik blij begaande ben mijn
priesterambt!
Laat mij dan voelen, Jezus lief,
dat Gij mijn al-gerief, mijn Jezus zijt, mijn al-
begeren.*

Hoe zwaar het leed om dragen ook mag zijn, de miskende leraar lijkt geen wrok te koesteren. Enkele jaren na de pijnlijke gebeurtenis bezingt Hammenecker Mercier met alle lof in zijn *'Kardinaalscantate'*:

*Den Kardinaal! Den Kardinaal. Wie zou niet
weten,
dat gij bedoelt den Kardinaal! Wie zou niet
noemen
den Kardinaal dien we allen even ijverig
roemen,
Mercier!*

Doet het de wenkbrauwen fronsen dat de door de kardinaal om zijn Vlaamsgezindheid veroordeelde priester-leraar zijn bewondering uitdrukt voor zijn bisschop-rechter?

Hammenecker schrijft de *'Kardinaalscantate'* in 1918 op een ogenblik dat het Belgische volk al vier jaar lijdt onder zware oorlogsomstandigheden.

Voor die lijdende bevolking is kardinaal Mercier een held. Door zijn verzet tegen de Duitse bezetter en zijn moedige verdediging van de rechten springt hij in de bres voor de door de oorlog verdrukte Belgen. Zij kijken met ontzag en bewondering op

naar de gedurfde patriottische stellingname van Mercier in zijn herderlijke brief *'Patriottisme et Endurance – Vaderlandsliefde en standvastige lijdzaamheid'* van Kerstmis 1914. De Duitsers zijn er verbolgen over en willen aanvankelijk Mercier zelfs gevangennemen. Tot ver over de grenzen wordt Merciers patriottische houding goedgekeurd en bewonderd.

Een met de kardinaal gedeelde vaderlandsliefde en bezorgdheid om het droevige lot van zijn landgenoten leidt bij Hammenecker in zijn *'Kardinaalscantate'* tot de grootst mogelijke bewondering voor de Belgische kerkvorst:

*Dit deed u goed, o Bisschop, in wiens harte
elke smarte
weerklink vond:
en die toch overeinde stond,
gelijk op 't schip een eiken mast,
die nimmer kast.*

In de inleiding van zijn herderlijke brief formuleert de kardinaal een antwoord op de vraag waarom de Belgen, toch een godvruchtig volk, zo verschrikkelijk moeten lijden: *'Een ramp is over de wereld gekomen, en ons dierbaar klein België, zoo getrouw nochtans aan God, is er het eerste slachtoffer van. Het bloedt, zijn zonen sneuvelen bij duizendtallen om zijn recht en de ongereptheid van zijn grondgebied te verdedigen. Waarom mijn God al deze weeën? Heer, heer, hebt Gij ons dan verlaten?'*

Een antwoord op de vraag naar het leed van de Belgen situeert de kardinaal in het lijden van Christus. *'De Christen is de leerling van een God, Die Mensch geworden is om te lijden en te sterven. Zich verzetten tegen het lijden is opstaan tegen de Voorzienigheid, omdat Deze het lijden en den rouw toelaat.'*

Mercier stelt dat Christus gestorven is om de mensen van hun zonden te verlossen. Daarom past het de mens niet zich in zijn lijden te beklagen, hoe groot de door de oorlog veroorzaakte ramp ook is. Immers, groter dan welke ramp ter wereld ook is die, *'welke onze zonden veroorzaakt hebben en waarvan een God zelf op den Calvarieberg het onschuldig slachtoffer wilde zijn.'* Oorlog is een straf van God om de zondige mens te kastijden voor een leefwijze, waarin de mens zich Van Hem heeft afgekeerd. De oorlog stelt paal en perk aan de hoogmoed van diegenen die menen God niet nodig te hebben en het niet zo nauw nemen met de godsdienstige en religieuze voorschriften van de kerk: *'Bedwelmd door uw schijnsuccessen hebt gij,*

dwaze mensch, die in goud en genoegten zwelgdet, schaamteloos gedacht, dat gij in uzelf volkomen voldoening zoudt vinden! En de ware God werd vergeten.'

Hammenecker deelt de bezorgdheid over een mogelijk teloorgaan van geloof en deugdzaamheid bij de gewone man of vrouw. In overeenstemming met de kardinaal is ook hij van oordeel dat de Belgen schuld hebben aan het leed dat hen met deze oorlog treft. In psalm 3 schrijft hij:

*Laat ons bekennen waarom wij lijden!
België liet zich van lieverlee glijden
in een te drasse, vunzige weelde,
kind, dat te graag in de poelen speelde.*

In vroegere tijden heeft wel meer dan één pastoor in sermoenen vanaf de kansel met oorlog bedreigd, of met pest en tyfus, als straf van God voor het liederlijk leven in danstenten op kermisdagen, voor een leven in ondeugd en ongelooft.

Oorlog is een straf van God, die de gelovigen moet aansporen tot een godvrezend en deugdzaam leven. Vrees voor de oorlog moet de mens weer naar het gebed drijven. *'De vreeze des Heeren is het begin der wijsheid'*, schrijft de kardinaal. *'Personen die sinds langen tijd de gewoonte om te bidden verloren hadden, keeren zich nu tot God.'*

Dat stelt onderpastoor Hammenecker zelf ook vast bij zijn parochianen van Londerzeel Sint-Jozef. *'De bevolking die zeer godsdienstig is, heeft op dit tijdstip vooral getoond hoe een volk kan bidden'*, schrijft hij, al moet hij hierbij ook vaststellen dat het de miserie en een bijna radeloze angst zijn die de mensen daartoe dwingen: *'Nood leert bidden.'* Elke avond bidden bange mensen het rozenhoedje in de kerk. Inwoners van Londerzeel gaan voor een goede afloop op bedevaart naar de kapel van Imde.

Zo'n opstoot van religiositeit is niet nieuw in deze oorlogsdagen. Zoals vorige generaties in het verleden gaan ook nu mensen ter kerke om biddend bescherming af te smeken tegen naderende miserie: *'A bello, fame et peste, libera nos Domine; - Van oorlog, honger en pest, bevrijd ons Heer.'*

Ook wie vroeger alle kerkbezoek vaarwel heeft gezegd, vindt in deze bange oorlogsdagen van augustus 1914 terug de weg naar de parochiekerk. En dat zal lonen. Want al kastijdt God de mens omdat hij gezondigd heeft, *'God zal ons redden omdat hij barmhartig is'*, schrijft Mercier. De Belgen moeten er niet aan twifelen, God zal België

redden. Ondertussen moeten de Belgen in deze trieste tijden getuigen van vaderlandsliefde door achter het land en de koning te blijven staan en het lijden als goede christenen in een standvastige lijdzaamheid ondergaan.

Ook Hammenecker plaatst de barmhartige God op de voorgrond. Redding van de Belgen zal Gods antwoord zijn op hun gebed. Hammeneckers geloof in de goedheid van God, een God die de deugdzaam mens niet straft en vergiffenis schenkt aan de zondaars, is onwankelbaar. Bovendien is zijn vertrouwen in de mensen van het dorp zo groot dat hij Jezus vraagt om iedereen te behoeden, ook de weinigen onder hen die wel eens in de fout gaan:

*'t Zonk en het zonk, en het zou verzinken!
God, laat ons allen toch niet verdrinken.
Velen zijn goed, en het blijft geweten,
dat, met een karige maat gemeten,*

*Schatten u rijkelijk worden gegeven,
schatten van liefde, van lievende leven.
Spaar om die velen, O Jesus, de weinigen;
en ook de weinigen zullen zich reinigen!*

Liefde en offerbereidheid

De gedichten uit *'Oorlogsgetijden'* zijn zeer tijdgebonden, geschreven in een gezwollen taal en niet zelden met een geforceerd rijm.

Ze zijn ontstaan in de sfeer van het ogenblik. Zonder het kader van de Duitse inval en het lijden van de bevolking voor ogen te houden riskeert deze gedichtencyclus niemand meer aan te spreken. Hammenecker wou alleen invulling geven aan een behoefte van het noodlijdende volk aan menselijk contact en warmte. De gedichten moeten troost bieden in bange dagen.

Vandaag kunnen we de gedichten lezen in het perspectief van waaruit Jan Hammenecker ze geschreven heeft. Dan gaan we mee in zijn doelstelling en aanvaarden we dat hij ze niet vanuit een literair oogpunt op papier heeft gezet.

We kunnen de gedichten ook bekijken vanuit hedendaags standpunt in het licht van de hedendaagse waarden en normen. Een intellectueel eerlijke benadering gebiedt dan wel om voor ogen te houden dat de dichter geen weet had van de in de loop van de voorbije eeuw gegroeide inzichten. Zou Hammenecker met kennis van wat de Eerste Wereldoorlog in meer

dan vier jaar heeft aangericht nog zo euforisch patriottisch zijn? Zou hij *'die jongens'* nog *'koen naar den oorlog [laten] trekken / met God in 't harte [...] / en Genade [die] lacht / op hunne wezenstrekken'*? Moeilijk te beantwoorden is die vraag. Morele waarden verschuiven voortdurend.

Een benadering van de gedichten op basis van normen en waarden van vandaag is legitiem, maar hoeft niet iet noodzakelijk tot een moreel oordeel te leiden. Sommige passussen kunnen vandaag vanuit pacifistisch oogpunt als te laken aangemerkt worden. Maar dan gaat men toch iets te snel voorbij aan de historische context waarin de gedichten ontstaan zijn.

De priester-dichter schrijft vaderlandslievende verzen over God die met de Belgen is. Nochtans kan hij als priester beter dan welke burger ook weten dat God niet alleen *'met de Belgen'* is, maar Vader van de hele mensheid. Aan deze universele boodschap van het christendom gaat de priester-dichter blijkbaar voorbij.

Nergens veroordeelt hij het geweld zoals bijvoorbeeld de Duitse theoloog Max von Sachsen, die als hoofdaalmoezenier gelegerd was bij Dinant. Deze Saksische prins, jurist en priester sprak zijn afschuw uit over de wandaden die zijn landgenoten aan het westfront pleegden. *'Als er een rechtvaardige God in de hemel bestaat, moeten wij deze oorlog verliezen omwille van de gruwel die wij in België hebben aangericht.'*

Hammeneckers houding is wellicht te verklaren door het verschil in context tussen Duitsers en Belgen, met name dat de eersten de anderen onrecht aandoen en deze laatsten dan ook het recht hebben om zich tegen het aangedane onrecht te verdedigen. Daarvan getuigt hij meermaals in zijn dichtbundel.

Hoe men de gedichten ook leest, twee persoonskenmerken van Jan Hammenecker kunnen niet over het hoofd gezien worden: liefde voor de medemens en offerbereidheid.

In het in 1922 gepubliceerde proza *'Voor een ziel. Studies door Jan Hammenecker'* verheldert de auteur zelf enkele aspecten van zijn *'Oorlogsgetijden'*.

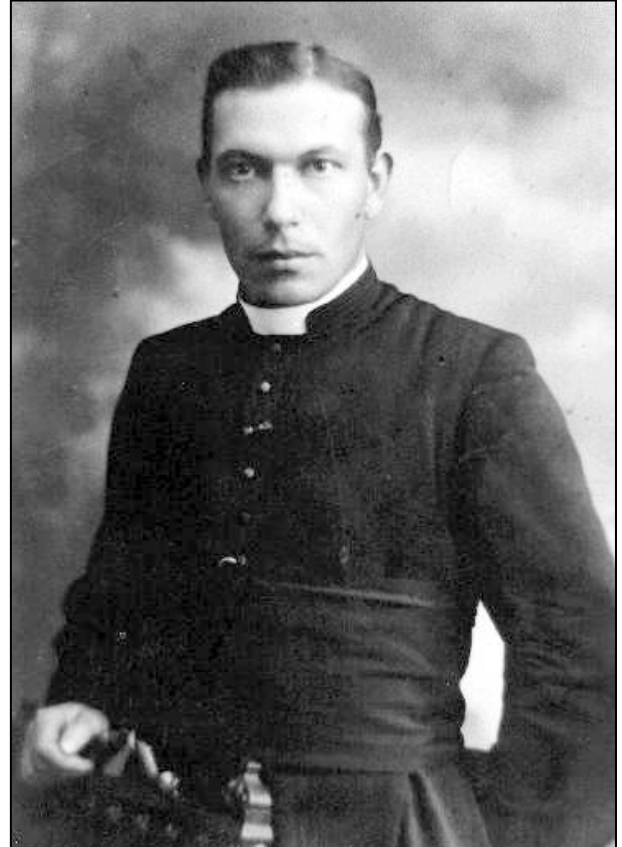
'Voor een ziel' is het verhaal van twee jongens uit Sint-Amands, Arthur Van Kerckhoven en Frits de Block, allebei Scheldezones. Terwijl Frits geleidelijk onder invloed van de ideeën en de poëzie van Emile Verhaeren het katholieke geloof achter zich laat, wordt Arthur, het alter ego van Jan Hammenecker, priester. Frits en Arthur zijn allebei

Emile Verhaeren.

aan het oorlogsfront, Frits als dokter en Arthur als aalmoezenier. Arthur, die als priester *'er minder op uit was geweest het kwaad te bevechten, dan om het goed tot schooneren bloei te brengen'*, voelt de haat opwellen. *'Haat tegen de Duitschers, die toch op 't eerste zicht menschen waren? Ja, ja, wat hij dacht of deed, hij kon den haat niet onderduwen, den haat die gedurig uit de diepten van zijn wezen opsprong.'* Hij voelt dat de haat hem tot een vreemde voor zichzelf maakt. Zijn liefde tot de evenmens neemt een *'afschuwelijken vorm'* aan die niet anders meer kan dan *'den krijgslust, de woede, den haat zijner legermakers aanvuren. En zijn bidden was Gods rechtvaardige wraak over het hoofd der Rechtverdrukkens afroepen.'* Vanuit de twijfel of wraak wel gerechtvaardigd is, kiest Arthur uiteindelijk voor de liefde. *'Was dat goed? Het onrecht haten? Slecht was dat niet; maar Arthur werd er bijna ziek van, dat hij nu niet meer was zoals vroeger: liefde zonder haat.'* Arthur weet nu zeker dat hij mens is om lief te hebben, niet om te haten.

Met de voortschrijdende oorlog voelt Arthur in hem steeds *'levendiger de zucht naar toewijding, naar zelfopoffering voor eigen volk'*. Aalmoezenier Van Kerckhoven vraagt zich af of zijn vriend Frits *'moest hij door een kogel getroffen worden, naar den hemel [zou] gaan of niet'*.

Jan Hammenecker.

Waar de Schelde hun gemeenschappelijke liefde is, is Verhaeren oorzaak van de kloof tussen beide vrienden. Al is Frits een godloochenaar geworden, Arthur blijft trouw aan hun vriendschap. Hij is zelfs bereid zijn leven te geven om de ziel van Frits te redden. Wanneer ze achter het front elkaar ontmoeten, is Frits er slecht aan toe: *'—'Hooft ge de dood niet hoesten in mijn borst?'* Frits is één en al wanhoop, maar zijn rationeel denken laat hem niet toe die wanhoop te laten varen. Wie tijdens het leven God afzweert hoeft ook geen beroep te doen op Hem bij het levenseinde. Arthur kan dat niet aanvaarden, want *'de wanhoop is de hel'* en daarin wil hij zijn vriend niet zien terechtkomen. Als Frits Arthur bedankt *'voor de vriendschap die ge mij zoolang betoond hebt'* en daarna wil vertrekken, houdt Arthur hem tegen. *'Gij moet eerst weten'*, zegt hij aan Frits, *'dat ik om uwentwil veel geleden heb. [...] tranen gestort en veel. En ik heb mijnen Meester Jesus altijd gezeid dat ik, zoveel als Hij wil sterven om uwe ziel te redden.'* Dan laat de priester, die niet kan wanhopen en het vertrouwen behoudt dat Frits God kan terugvinden, zijn vriend gaan. Maar niet zonder nog te zeggen: *'Ik heb tijdens deze oorlog den wensch gekoesterd te mogen sneuvelen voor uwentwil. Ik heb er als een voorgevoelen van dat God mijn offer zal aanvaarden. Hooft gij van uw leven vertellen dat ik*

omkwam, dan weet gij, dat het voor u was. [...] Voor uw ziel.'

En zo geschiedt het ook. Arthur wordt zwaargewond en vreest voor zijn leven. Zijn lijden herinnert aan Christus, die hem is voorgegaan in 'wat hij voor mij geleden heeft'. In het veldhospitaal ontvangt de stervende Arthur nog een brief die de ziekenzuster hem voorleest. De brief meldt het overlijden van Frits De Block. 'Mijnheer', zegt de zuster tegen Arthur, 'bij die treurige tijding moet ik bijvoegen, dat uw vriend één spijt had hij, dat er namelijk geen Rooms-katholiek priester kon bij geroepen worden, omdat hij als Rooms-katholiek wenschte te sterven. Zijn innigste wensch bleef, zoo zei hij, 'vóór U, Rooms-katholiek priester, zijn hart en zijn geweten bloot te leggen gelijk vóór God zelf, dat hij betrouwen had op 's Allerhoogste barmhartigheid, en dat hij met het oog op het hiernamaals eene niet geringe hulp van uw priesterlijke voorbede verwachtte.' Na het voorlezen kijkt de zuster naar Arthur. 'Hij lag bewegingloos, marmarbleek. Zijn wijd-open oogen schoten stralen op het Kruisbeeld, dat van tusschen zijn gevouwen handen fiks als een tropaeum [zegteken] opstak.' Het offer is volbracht.

Zo'n offer kan Hammenecker in de werkelijke wereld niet brengen.

De onderpastoor ziet jonge parochianen van Londerzeel Sint-Jozef optrekken naar het front. Sommigen van hen zullen sneuvelen uit vaderlandsliefde, terwijl hij hen niet kan bijstaan en geen bijdrage kan leveren aan het bestrijden van het onrecht. Hij schaamt zich omdat hij het onrecht enkel met woorden kan bestrijden:

*'Ik ben beschaamd, o Heer,
ik ben beschaamd en schuldig,
die 't heilig Recht maar huldig
met woorden en niets meer.'*

*Waarom wou niemand mij?
Ik had toch iets te geven:
mijn Vlaamsch rood bloed, mijn leven!...
Ach, moetens ben ik vrij.*

*Nu moet ik als een wijf
den vijand weerloos duchten,
en vluchten, vluchten, vluchten,
met dit toch weerbaar lijf.*

Het verlangen van Hammenecker om zich daadwerkelijk te kunnen inzetten krijgt geen invulling. Sommigen van zijn priester-vrienden worden aalmoezenier, hij niet. Maakt hij geen van

de mogelijkheid die het Koninklijk Besluit van 07.08.1914 daartoe biedt aan de bedienaars van erkende erediensten? Het is niet geweten. Zijn woorden 'Waarom wou niemand mij?' lijken aan te geven dat hij wordt afgewezen. Hij kan alleen toekijken op het 'mateloos wee der Belgen'. De doorstane kommer en verdriet trekken samen in zijn keel, een zieke keel. Die 'kranke keel' tekent het leven en de dood van de Hammenecker, die in 1932 aan keelkanker zal overlijden:

*Mijn kranke keel is moe
van altijd-aan te zwelgen
het mateloos wee der Belgen,
dat aanspoelt al maar toe.*

*O God, giet in mijn borst
gewisheid, dat mijn lijden
een vorm is van strijden,
waarnaar ik hijg en dorst.*

Is zijn verhaal in 'Voor een ziel' dan een sublimeren van zijn bereidheid tot het brengen van een offer, dat hem in het werkelijke leven niet is gegund, een aangevoeld tekort waarover hij zich schaamt?

Altijd zullen moeders bloedige tranen baren

Als we meer dan 100 jaar na het verschijnen van Hammeneckers 'Oorlogsgetijden' ons afvragen welke van zijn teksten vandaag nog altijd van belang zijn, wat ze ons vandaag nog te vertellen hebben, dan blijft minimaal het in de vierde psalm van het tweede deel verwoorde verwijt als een voor altijd geldende universele waarheid overeind: ook vandaag baren moeders bloedige tranen omdat oorlogstokers, zij 'die den oorlog zoeken', hun echtgenoten of zonen met leugens laten opmarcheren naar de dood.

*En Heer, ik stort dit razendst der gebeden
voor Vrouwen, die de pijn der barens leden.
Herlijden zij niet alle nu veel meer,
en inniger dan toen zij baarden, Heer?*

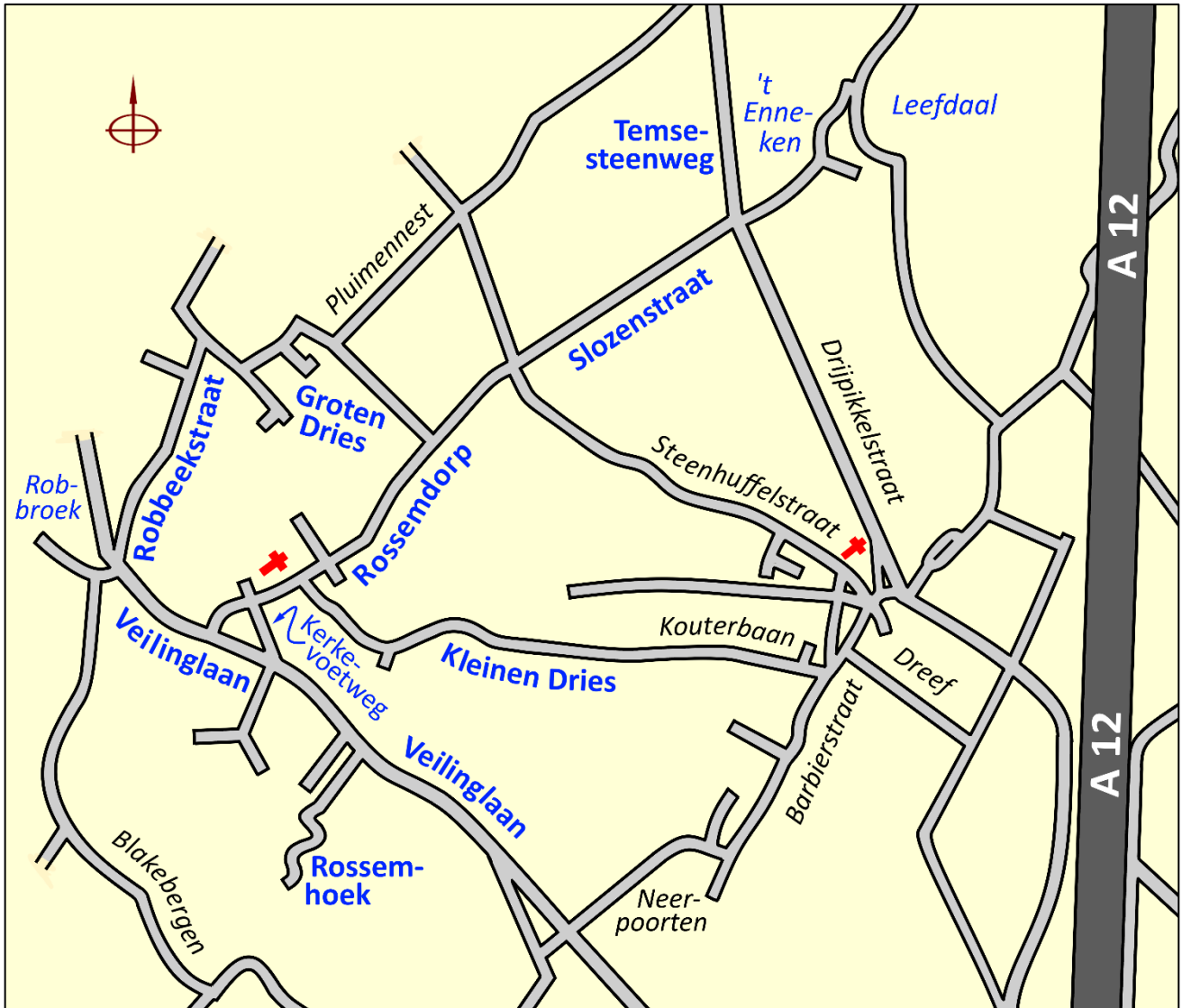
*Wat zij nu baren zijn hun bloedige tranen
om ons, die zij ten dood geboren wanen,
ten dommen oorlogsdood, of – grooter kwaad
tot voedsel van den beestgeworden haat.*

*Dat op het hoofd van die den oorlog zoeken,
neerbliksemen millioenen moedersvloeken!
Het zij hun straf tot in der eeuwigheid
te zijn door elke Moeder vermaledijd!*

BIJNAMEN IN WOLVERTEM – DEEL ROSSEM & SLOZEN

Marc Gillisjans

In vorige nummers werden de bijnamen uit andere deelgebieden al opgelijst ¹, voorafgegaan door een begeleidende tekst. In dit nummer nemen we Rossem en Slozen onder de loep.

Veilinglaan [voorheen: Rossemhoek] en Kerkevoetweg [K] [voorheen: Kerkwegskén]

(beginnend van "boven op den berg", dus van Neerpoorten richting Rossemdorp: rechts, onpare nummers)

11	Emiel Troch	De Zwèttèn Troch
13	Maria A. Bogaerts, echtgenote van P. Emiel Vranckaert	Marie va Fankèn
15	Familie Domien Van den Broeck	Broekès
K 3	Pauline Van Cauter, echtgenote van Antoon Henri (Remi) De Mars	Pline van dèn Bètèn
K 5	Maria Catharina De Donder	Marie va Koeiëpër
K 7	Frans Van Opstal, echtgenoot Van J. M. Ludovica De Velder	Frans en Wis va Vellër

¹ Imde in Berla nr. 147, april 2023, blz. 38-43; Meuzegem en Neerpoorten in Berla nr. 148, juni 2023, blz. 32-35; Westrode en Boskant in Berla nr. 149, september 2023, blz. 36-42; Nerom in Berla nr. 151, januari 2024, blz. 31-35.

Veilinglaan [voorheen: Rossemhoek]

(beginnend van "boven op den berg", dus van Neerpoorten richting Rossemdorp: links, pare nummers)

2 ²	Maria Vrijders	Marja va Kloon
	Frans Vrijders	Frans van Tiskë Proft
4 ³	Franciscus Rillaer, zoon van Gregorius	Sus va Goorën
18	Maria Augusta Lauwers	Marie van dën Baërën
	Jozef Alfons Lauwers	Fointën <i>alias</i> Fonkë van dën Baërën
20	Jozef Alfons Dumoulin	Fong va Mallèng
22	Benedikt Daniël Dumoulin	Daëniel va Koobës
24	Alfons Meskens	Fonkën
26	Frans Emiel April, zoon van J. August, <i>metser</i>	Milëkë Kleem
58	Frans Dierickx	Frans van Bloeëtës
	Emiel Dierickx	Milëkën Bloeët

Rossemhoek

1	Anselmus Huybrechts	Mus va Kwèllës
2	Maria Wouters, echtgenote van Meskens	Marja va Sosis
3	Jaak De Bondt, <i>landbouwer</i>	Bollëkën
5	Jan Belgrado	Jan Stok
	Jan Moerenhout	't Vèl va Jaënus, va Maaënën
8	René Van Buggenhout	De Scheipër
10	Jozef Alfons Dumoulin	Fong Malèng
14	Jozef P. Lathouwers	Zjèf Lat
	Petrus Ludovicus Van Campenhout	Ainkës
16	Antoine De Boeck, <i>landbouwer</i>	Toonës
	Rosa J. M. Van Camp	Roza Van Toonë
20	De Bondt Isabelle	Liezë va Proo
24	Emiel Meskens	Loeedër va Mëskës
26	Joanna M. Th. Van den Bossche, echtgenote van Fr. A. April	Zjokën

Robbroek

knecht op de Robbroekhoeve	Gust (Guskë) va Geilës
----------------------------	------------------------

Rossemdorpstraat

(beginnend aan de Veilinglaan richting Steenhuffelstraat: rechts, onpare nummers)

7	Sartini	De Genëraaël
9	Jan Baptist Van Opstal	Tist va Schoilënbaaës <i>alias</i> Schoilë
	Joanna Antonia Vertongen, echtgenote van Van Opstal	Zjannë va Vlugs
	Joannes Benedictus Van Opstal	Schoilënbaaës
11	Henricus Philippus De Schutter	Schuttër
	J. Baptist. Ph. Denil, <i>winkelier</i>	Tistënil

² In 1958 nog gekend als Rossemhoek nr. 9, in de jaren '60 veranderde de naam naar "Veilinglaan".

³ In 1958 nog gekend als Rossemhoek nr. 9 B, in de jaren '60 veranderde de naam naar "Veilinglaan".

13	Hendrik Van Ossel, <i>slachter</i>	Rik van de Gettë
15	Frans Van den Bossche	Soeëkën Bos
17	Pieter Jan Wijns, <i>landbouwer</i>	Wannës van de Zwèttën
19	Josephus Henricus De Breucker, <i>café</i>	Zjèfkën Tut
21	Johannes Raes	Këstës Wannës
	Jozef Armand (" <i>Emiel</i> ") Raes	Mil Van Benoeë va Këstës Wannës
	Joanna Leonia Eeckhout, echtgenote van A. Alphonse Stallaert	Madam Dëfong
25	Josephus Van Evelghem	Sjat
27	Pieter Lodewijk De Decker, <i>handelaar</i>	Peetrus va Plèkkër
31	Hendrik Raes	Riekus
	Florent Van Assche, echtgenoot van Marieke Raes (dochter Van Hendrik Raes)	Florang va Riekus
31 <i>(later)</i>	René en Frans Van Assche, zonen van Florent	<i>(allebei ook:)</i> Riekus
33	Frans Van Obbergen x	Sus va Lietërkës
	M. J. Irma Bogaerts, dochter van Louis	Irma va Lietërkës
	Louis Bogaerts	Lietërkës
35	Jozef M. Van Hemelrijck, echtgenoot van J. Rosalia Van Hemelrijck	Zjèf va Peik
	J. Rosalia Van Hemelrijck	Roza va Zee
	M. Elisa Van Hemelrijck	Liza va Peik
37	Karel Lodewijk Puttemans	Sjaëlë van de Mannëmaaëkër <i>alias</i> Sjaëlë va Pieë
37	Celestina Van den Eede, echtgenote van P. J. Puttemans	Stien van de Mannëmaaëkër
37	Pieter Jan Puttemans	Mannëmaaëkër
41	Jozef De Velder, <i>bediende</i>	Zjèf va Vellër

Rossemidorpstraat

(beginnend aan de Veilinglaan tot de Steenhuffelstraat: links, pare nummers)

2	Maurits De Boeck	Moris van de Groeëtën
	Judocus Ludovicus De Boeck	De Groeëtën
8	Jozef Bogemans	Zjèf van dën Duk
	L. Leonie De Potter, echtgenote van J. Bogemans	Leonie van dën Boeë
10	Louis De Pot, <i>metaalbewerker</i>	Pot
12	L.J. De Pauw, echtgenoot van C.M.H. Cools, <i>schoolhoofd</i>	Dën Bal
	C. M. H. Cools	De Mieëstès
16	Frans Ferdinand en Albert Calixtus Van der Perre	De Këstër
	Matheus J. De Smedt, <i>hoefsmid</i>	Mateiskën
20	Fr. Lodewijk De Wachter	Lëwie va Mollës <i>alias</i> Wachtërkën
22	J. Frans Lamberts, zoon van Adriaan	Sus van Dierën
	<i>waarschijnlijk in verband met</i> Sus Van Dierën	Miekë va Proo
24	P. Jan Van Hemelrijck, echtgenoot van Malv. De Raes	De Langë va Vellër
35	J. Frans Van Hemelrijck, echtgenoot van Maria Raes	Zjang va Zee

Jozef Verbesselt op weg naar Slozen op de Rossemdorpstraat (sd).

Hetzelfde zicht vanop Rossemdorpstraat anno 2022 (foto Willem De Ridder).

Robbeekstraat

(beginnend aan de Veilinglaan richting Grotendries: rechts, onpare nummers)

3	Jozef De Proft	Zjèf va Pieë Preut <i>alias</i> Zjèf va Preutès
3 A	Gustaaf De Boeck	Staëf va Pee
5	Petrus C. Heyvaert	Pee van D'riet
7	Victor M. De Velder, zoon van Jan Baptist	Toër va Slummës <i>alias</i> Toërekën
	Jan Baptist De Velder	De Slummën
9	J. Frans Heyvaert, zoon van Petrus	Frans va Pee
11	Alfons Van Evelghem	Fons va Sjat
24	Maria Joanna April, dochter van J. Guillaume	Mariezjan van de Mus
	J. Guillaume April	Gielën van de Mus
	Puttemans	Boerkë Puttëman

Robbeekstraat

(beginnend aan de Veilinglaan richting Grotendries: links, pare nummers)

2	J. Benedikt Huysmans	Noeëkën van Dooës
4	Michel Maes	Misjèl va Poo
	Frans Maes	De Mèrrë [onzekeer]
	Jan Benedikt Maes, <i>schrijnwerker</i>	Zjang va Poo
10	Marcel Verlinden	Sellëkë va Wienaaës
	Maria Josephina Van Doorslaer	W(F)ienaaës
12	K. Lodewijk Bogemans	Lowie va Kamollës <i>alias</i> Jèffës
16	Pieter A. De Proft	Pieë va Preutës
	Joanna De Proft	Wainë va Pieë Preut
20	Pieter L. Abeloos	Pit Abbëlooës <i>alias</i> dën Blaën Abbëloos

Groten Dries [voorheen een deel van de Robbeekstraat]

1	Jaak A. Roosemont	Zjaëk va Waisj
2	Willem Van Evelghem	De Langën va Kaspël
	Albert Van Evelghem	Den Boenkër
5	Hendrik Bogemans, vader van M. Philomena	Slinkën Ainkën
	M. Philomena J. Bogemans	Filomeen van Ainkën
	Jan Baptist Bogemans	't Vaaëkën
6	P. L. en K. Cl. Huyghe	Dën Hoeiëgën
8	Pieter Jan Potloot en zoon Adrien, <i>schilder</i>	Pit va Pèiren
	Jeanne Dreezen	Mamañ
11	Marcel De Bondt	Marsel va Sikkërs
	C. Sylvia Van Buggenhout, echtgenote van Marcel De Bondt	Silvie va Sikkërs
	Hendrik De Bondt	Ainkën
13	P. Leopold Van Doorslaer	Poldus
	J. Alfons Van Doorslaer, zoon van Barbara	Fong van de Bèllë
16	Rosalie Van Buggenhout	Roozë Moeiës
17	Renaat D'Hertefelt, <i>schaalmeester</i>	Renee va Knècht
	familie D'Hertefelt	Baronnëkës
20	Maria Josephina Bogaerts, echtgenote van De Maeyer	Finë va Maaijerkën
23	Jacobus Jozef Guns en dochter Maria Louisa	Zjèfkë en Marja Stok

Kleinen Dries

(beginnend aan Rossemdorp richting Kouterbaan: links, pare nummers)

2	Louis Van Lint x	Boerkë va Lint
	M. Francisca De Buyser	Kaëkë va Lint
6	Emiel J. Albrecht, echtgenoot van Céline Van Assche	Mil va Voikën
	Céline Van Assche	Selin va Riekus
8	M. Fr. Rachelle Moernaut	Rasjel va Gustës
10	M. Philomena Biesemans, <i>winkelierster</i>	Meenaë
14	Jan Edward Van der Perre	Warkë va Ko(ë)liekës
16	Lodewijk Bogemans, broer van August	(De) Wieman
	August Bogemans	Gust va Kwaddëls <i>alias</i> Kop èn Gat
	Jan De Buyser	Zjang Van Boeiëzërs

Kleinen Dries

(beginnend aan Rossemdorp richting Kouterbaan: rechts, onpare nummers)

1	J. E. Lodewijk Van der Perre	Lowie va Klikkès
7	Frans Van Cauwenbergh	De Nuuvën Baaës
9	P. Jozef Van Hemelrijck, echtgenoot van I. R. De Roover	Zjèf va Zee <i>alias</i> dën Bandèlier va Zee
13	Pieter Antoon Moerenhout	Noilès

Slozenstraat

(beginnend aan Steenhuffelstraat richting Leefdaal: links, pare nummers)

2	J. Frans Dumoulin	Loeinë(n) Mallèng
4	Anna Catharina Stevens	Annet va Staiëvès
6	M. Martha De Groen, schoondochter van Judocus Herrebosch	Marta van Dookèn
8	Benedikt Lenie	Dën Dikkè van de Kèt'n
12	Jan Frans Van Assche	Dën Dikkè van As
	Ludovicus F. C. Lenie	Lèwie van de Kèt'n
16	Carolus De Wit, echtgenoot van M. Ludovica Laenens	De Koil'n
	M. Ludovica Laenens	Wis van de Koil'n
	Maria Francisca L. De Wit, ongehuwd	Mei van de Koil'n
	Jan Egied De Wit	De Wuttèn <i>alias</i> de Zot van de Koil'n
18	Frans De Schouwer en zijn vader Leon (echtgenoot van Margareta C. B. De Wit)	Dën Bummèrn
	Margareta C. B. De Wit	de Goeivraë <i>alias</i> Margrit van de Koil'n
22	Pierre Maurice Van Praet, zoon van Frans Pieë de Smaus, in Frankrijk geboren	Moris van de Smaus ⁴
	Victor Van Praet x	Fik van de Smaus
	Maria Francisca Van den Broeck	Mie Smaus
	Jan Baptist Van Praet	Zjang va Fik van de Smaus
24	Jozef Boogmans	Zjèf Kasaër
	Paul F. S. Boogmans	Froe-Froe
	Jan Frans Verbruggen, echtgenoot Van Rosalie Verbesselt	Dën Tittèn va Rooza
	W. Alfons J. Verbruggen	Fong van dën Tittèn

Slozenstraat

(beginnend aan Steenhuffelstraat richting Leefdaal: rechts, onpare nummers)

3	Francisca Philomena Magdaleens, echtgenote van Troch	Meena va Zaikès
9	Denis De Wit	Dëniekès
	Pieter Lodewijk De Wit	Dën Bootèrlèkkèr
11	A. Frans Van Hoeymissen	Fraaës'n
	M. Hortence Kiekens	Tans va Fraaës'n
13	Ludovicus Verbesselt x	Sjoef
	Maria Th. Van Hoeck	Mie Sjoef
15	Frans Verbesselt, zoon van P. Alfons	Foef va Fons Vërbessèlt
17	Jan L. Van Opstal, weduwnaar van Verlinden, <i>boswachter</i>	Dën Haas <i>alias</i> dën Boswachtër

⁴ "Smaus": kwanselaar, sjacheraar, een gladde niet helemaal te betrouwen en vrekking persoon; gedurende de ravitaillering 40-45 was hij steeds weerspanning en onwillig en weigerde vee in te leveren; hij had vroeger een gewelddadig leven als cafévechter en stroper.

Slozen – Temsesteenweg

2	Fr. August De Smedt, kleinzoon van Barbara De Cock	Gust Van Beloo <i>of</i> Blo
4	Hubert Louis Van Bellingen	Lèkskès
4 B	Frans en Egidius De Cock, <i>café den Driehoek</i>	Kokkès
5	Roger Fr. A. H. Caluwé	De Scheile va Kaëlèwee
5 B	Jeanne L. Verbesselt, dochter van C. Clementine Verhavert	Zjeannë va Mans
9	J. Frans Van Opstal	Frans va Schoilë
	Jozef Van Opstal – Verlinden	Fernantës
11	Joanna E. Gillisjans, dochter van P. Lodewijk	Zjannë va Lik
	M. Angelina Haverals, echtgenote van P. Lodewijk Gillisjans	Lik va Wietër
13	René J. L. Boogmans	Moinkën va Zjèf Kasaër

Slozen met 't Enneken en Leefdaal

29	Van Hoorebeek Victor, zoon van Florentinus	Dën Toërën
	Florentinus Van Hoorebeek	Toorëkën
1	A. Henriette (" <i>Jettë</i> ") Caluwé	't Zwèt Gat
3	Gustaaf Verbruggen, schoonzoon van J. B. Van Opstal	Staëf van Tiskès
6	Jan Lodewijk Van Opstal	Wanoo
4	Frans Slagmuylder, zoon van Cornelis, zoon van Judocus	Sussën van Dookë Nilis <i>alias</i> de Wuttën va Van Berchoems

Margareta De Wit (1906–2003),
de eerste gediplomeerde vroedvrouw van Rossem,
alias de Goeivraë.

KAN IEMAND HELPEN ?

We kennen nog een aantal bijnamen uit dit gebied, maar we missen er soms gegevens rond...

Kan iemand Berla contacteren met wat extra informatie?

- **Zjèf Vèrkën ?**
- **Sjaëlë Moeë ?**
- **Noeë Miljoen ?**

Indien U kan helpen, dan graag een mailtje naar erfgoedberla@live.com of een telefoontje naar onze voorzitter op het nr. 0478.63.55.30.

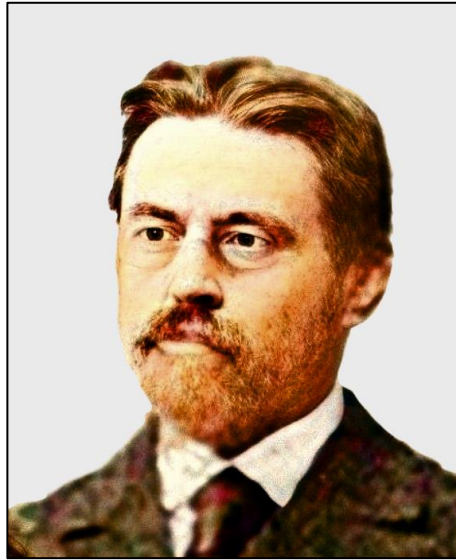
met hartelijke dank bij voorbaat!

AUGUST DE VREUGHT

Luk Van den Brande

Eén van onze vergeten auteurs/dichters is Judocus Augustus De Vreught. Hij werd geboren te Meise op 30.10.1859 en overleed op 10.06.1931 op de leeftijd van 71 jaar.¹

August was gehuwd met Meisese Joanna Catharina Vandezande (1856 – 1912). Ze was de dochter van Jacobus Josephus Vandezande, onderwijzer en gemeentesecretaris en Maria Anna Plas, beiden van Meise. Ze kregen vier kinderen, drie dochters en een zoon.

Uit welk gezin stamde August?

August werd geboren in een nest van ondernemers en polyglotten.

Hij was de oudste van de negen kinderen van Joannes Franciscus De Vreught en Regina Caroline Wauters, die een winkel annex stamenee met danszaal uitbaatten in de toenmalige Bosstraat in Eversem.²

August zelf was uitzonderlijk begaafd en sprak veertien talen.

Zijn zuster Coletha baatte een winkel uit in het centrum van Meise.

Zijn broer Adolphus was bakker, kruidenier en trambestuurder. Hij sprak zes talen en studeerde nog Hebreeuws toen hij stierf. Hij was gehuwd met Joanna Ludovica Van de Zande, een zuster van de vrouw van August.

Een andere zuster van August, Lucia, baatte de kruidenierswinkel 'Bij Ketser' uit in de Neromstraat³ te Wolvertem. In 1913 liet Lucie alles over aan 'Wanneskes' Van Humbeeck en emigreerden ze naar Canada. Ze sprak Nederlands, Frans en Engels.

Zijn zuster Barbara baatte het stamenee 'Bij Sus Van Vreughtes' uit, genaamd naar de bijnaam van haar man Joannes Franciscus Van den Brande. Frans en Barbara waren neef en nicht.

Zijn broer Josephus was controleur van het Huis van wijlen keizerin Charlotte op het kasteel van Boechout⁴.

De zevende van het gezin, Benedictus, was leraar in een Franstalige school te Brussel. Hij sprak dus minstens Nederlands en Frans.

Na zijn studies werd August De Vreught leraar in Oudenaarde⁵.

Hij was er onder meer verantwoordelijk voor de 'voorbereidende klas', hij was er 'professor der Duitsche en

Engelsche talen' en hij gaf 'teekenkunde'.

Daarna werd hij regent in het middelbaar onderwijs van de staatsscholen in Waver en Andenne en in Brussel.

Hij bracht een groot deel van zijn leven door in Andenne.

Tijdens zijn werk als lesgever, schreef August gedichten, nouvelles en wetenschappelijk werk.

'*Afrikaansche Volken*' is zo'n wetenschappelijk werk.

Het is ongelooflijk hoe hij op het einde van de 19de eeuw zoveel informatie kon verzamelen over een toch niet voor de hand liggend werelddeel qua toegankelijk.

Hij typeert haarfijn, accuraat en gestructureerd, van tientallen 'volkeren', verspreid over het volledige Afrikaanse continent, hun geschiedenis, hun leiders, heersers, koningen en stamhoofden, hun taal, onderwijs en cultuur, hun hoofdsteden, hun oorlogen en stammentwisten, hun levensonderhoud door handel, jacht, landbouw en rooftochten, hun staatsstructuur, bestuur en politiek, hun godsdienst en afgoderij, hun leefwereld qua natuur, landschappen, fauna en flora, hun kleding, voeding en huisvesting, en nog zoveel meer.

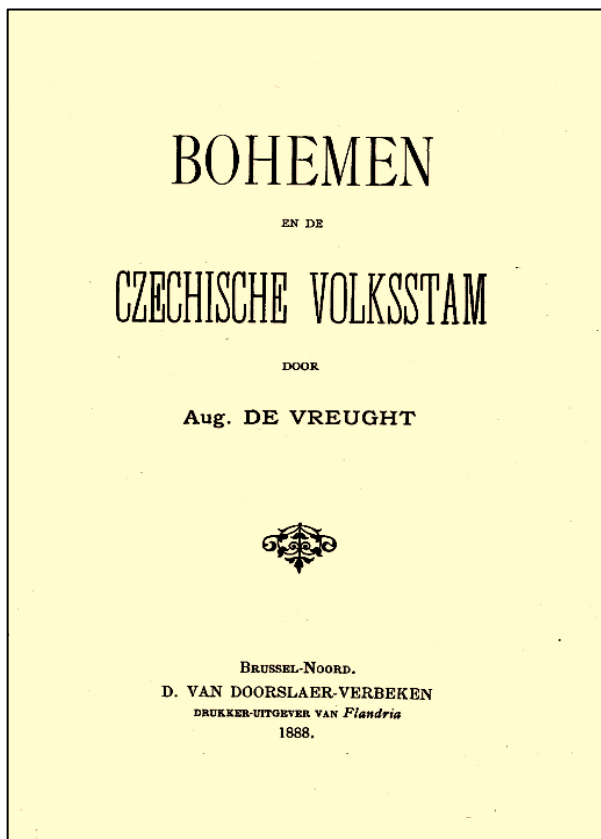
¹ Met dank aan onder andere het 'Familieboek Larivière en aangetrouwde families'.

² Op de hoek van de huidige Potaerdestraat en de Kapellelaan.

³ Het latere stamenee 'Bij Mettes'.

⁴ In de huidige Nationale Plantentuin.

⁵ Hij zat ook in de bestuursraad van deze school; bron: 'Dubbele Wegwyzer der stad Gent en der Provincie Oost-Vlaenderen', 1883.

Hij citeert daarbij boeken, uitspraken en ideeën van zowel nationale als internationale wetenschappers, schrijvers, ontdekkingsreizigers en avonturiers.

Hij hield er ontegensprekelijk zeer voorbijgestreefde, de dag van vandaag zelfs ongeoorloofde, ideeën op na betreffende (de vermenging van) rassen, volkeren, klassen en etnische groepen.

August De Vreught was erg bekommerd om de Nederlandse taal.

Hij besluit bijvoorbeeld in 'Rassenkampen' ⁶ als volgt: *'De geschiedenis leert ten overvloede, dat onze geringe getalsterkte ons niet verhinderen zal, dien kamp ⁷ zegevierend vol te houden, indien wij maar met onverzettelijke krachtdadigheid weten vast te houden aan eigen taal en eigen wezen, indien wij maar altijd en in alles Vlaamsch weten te zijn.'*

⁶ 'Rassenstrijd, de strijd voor het behoud van de eigen waarden'; 1890.

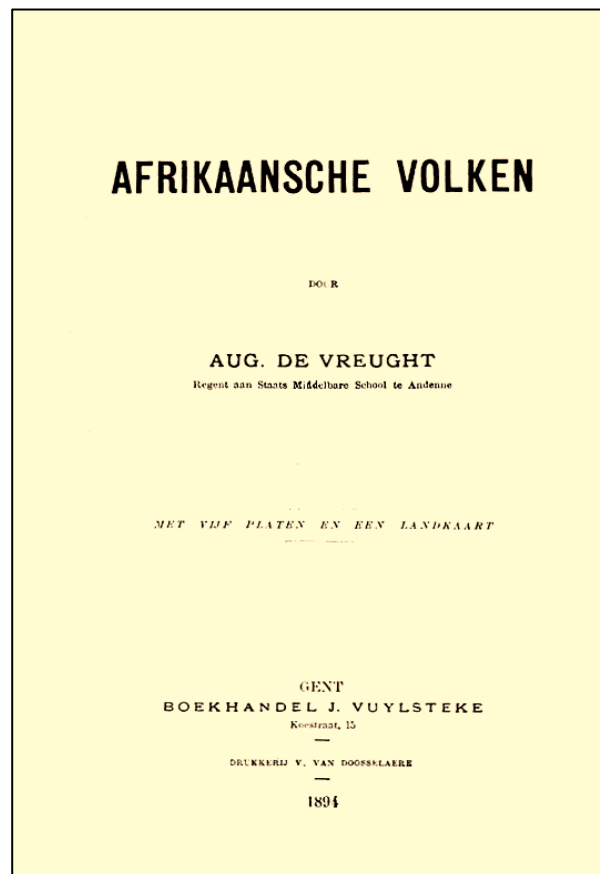
⁷ Kamp = strijd.

⁸ Bron:

www.dbnl.org/tekst/_jaa036188901_01/_jaa036188901_01_0002.php

⁹ Flandria, 1ste jaar, nr 10 en vv; 1885.

¹⁰ Flandria, 2de jaar nr 8 en vv; 1886.

In 1887 nam hij in de gotische zaal van het stadhuis van Brussel deel aan een algemene vergadering naar aanleiding van het 'Jaarboek van het Taalverbond', jaargang 1, met als doel 'de loutering onzer taal en bloei onzer letteren'. ⁸ Zelfs de plaatselijke kranten wijden artikels aan die vergadering.

Volgende werken zijn van de hand van August De Vreught:

- 'Hongaarsche Toestanden' ⁹;
- 'Het Onderwijs in den Vreemde' ¹⁰;
- 'Struense' ¹¹;
- 'Gemaskerd. Eene vertelling' ¹²;
- 'Twee Overblijfsels der Oud-Slavische Letterkunde in Bohemen' ¹³;
- 'Oostenrijks Volkeren' ¹⁴;
- 'Lena's Vrijers' ¹⁵;
- 'Afrikaanse Volken' ¹⁶;
- 'Bohemen en de Czechische Volksstam' ¹⁷;
- het hierboven vernoemde 'Rassenkampen';

¹¹ Flandria, 2de jaar nr 26 en vv; 1886.

¹² Flandria, 2de jaar nr 45 en vv; 1886.

¹³ Flandria, 3de jaar nr 82 en vv; 1887.

¹⁴ Flandria, 3de jaar nr 117 en vv; 1887.

¹⁵ Morgenblad, maart 1888.

¹⁶ Uitgever: J. Vuylsteke; Gent; 1894.

¹⁷ Uitgegeven in afzonderlijke druk; 1890.

FOAIA POPORULUI

Prețul abonamentului:
 Pe un an 3 fl. (6 coroane).
 Pe o jumătate de an 1 fl. 50 cr. (3 coroane).
 Pentru România 15 lei anual.
 Abonamentele se fac la „Tipografia“, soc. pe acțiuni, Sibiiu.

Apare în fiecare

INSERATE

Pentru noi

E. Imbucător.

O conferență despre Români în Belgia.

În orașul Andenne (aproape de Bruxella) s'a ținut de câtră profesorul din Wavre M. Aug. de Vreught o conferență, care a avut de subiect *causa Românilor din Transilvania*. Conferența s'a ținut la inițiativa cercului științific și literar din Andenne.

La această conferență a fost invitat și comitetul secțiunii Ligei din Bruxella, care s'a și reprezentat prin delegații săi V. Curtius și E. Dioghenide, membri în comitet.

În 18 Maiu la 8 1/2 ore d-l de Vreught, urcând tribuna, și-a început conferența arătând mai întâiu la ce grupe de popore aparțin Români și ajunge la rezultatul, că ei sunt înrudiți cu Francesii, Italienii, Spaniolii, Portughezii și cu Walonii. Stabilind astfel caracterul etnic al Românilor, conferențiarul insistă câte-ve momente asupra Românilor din regat, arătând progre-

Causa română în Belgia. Tribuna are știre dela corespondentul seu din Bruxella (Belgia), că la 18 Maiu n. prof. Aug. de Vreught din Wavre a ținut în orașul Andenne o interesantă conferență despre Români din Transilvania.

La conferență au fost invitați și Români din Bruxella. Secțiunea Ligei de acolo a fost reprezentată prin doi trimiși ai sei.

Conferențiarul făcând cunoscută pe larg și favorabil cauza română a arătat publicului și volnicia din urmă a guvernului maghiar: *Privera adundrei dela Blaj.*

Aflând despre aceasta publicul întreg s'a ridicat cu murmur general, strigând:

„Jos cu Maghiarii! Jos cu apăsătorii!”

Conferențiarul a fost viu felicitat. Delegații români au împărțit în public *Protestul românilor împotriva maghiarisărei*, care s'a citit în vara trecută în Bruxella.

Aflăm că dl Vreught pregătește un studiu asupra chestiunii române și va țire o conferență și la Bruxella.

Boven en rechts:

Foaia Poporului, 17-29.05.1898, blz. 1.

Links en onder:

Gazeta Transilvaniei, 14-26.05.1898, blz. 2.

REDACTIUNEA,
 Administrația și Tipografia,
 BRĂȘOV, piața mare Nr. 30.
 Scrisorile nefrancate nu se primesc. Manuscriptele nu se returnează.
 INSERATE se primesc la ADMINISTRAȚIUNEA în Brașov și în următoarele birouri de anunțuri:
 În Viena: M. Dokes Nachf., Max Augustfeld & Emrich Lesner, Heinrich Sobalot, Rudolf Mosca, A. Oppelt Nachf., Anton Oppelt.
 În Budapesta: A. V. Hofberger, Emilien Bernat, in Hamburg: Maroy & Liebmann.
 PREȚUL INSERȚIUNILOR: o se răsă parsond pe o coloană 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. — Publicări mai dese după tarife și învoială.
 RECLAME pe pagina a 3-a o servit 10 cr. sau 20 sant.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXI.

„GAZETA“ iese în fiecare zi.
 Abonamente pentru Austro-Ungarie:
 Pe un an 12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
 Nr-ii de Duminecă 2 fl. pe an.
 Pentru România și străinătate:
 Pe un an 40 franci, pe șase luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
 Nr-ii de Duminecă 8 franci.
 Se pronunță la toate oficiile poștale din țitra și din afară și la d-nii colectori.
 Abonamentul pentru Brașov
 Administrația. Piața mare, Târgul Inului Nr. 30, etajul 1.: Pe un an 10 fl., pe șase luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr. Cu două în casă: Pe un an 12 fl., pe 6 luni 6 fl., pe trei luni 3 fl. — Un exemplar 6 cr. — s. sau 5 bani. — Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 106.

Brașov, Joi 14 (26) Maiu.

1898.

Din cauza unei... șă fiă pot tracta naționalitățile dinăuntru... egoiști nu primesc planul fotei — pe care nu-l vreu nici Austriacii — și...

- 'Vergeten liefde'¹⁸;
 - 'De wildstrooper'¹⁹;
 - 'Droge Bloeme'²⁰
 - 'La nationalité Hollandaise'²¹;
 - 'De Zonne-Mythe in de Slaveensche Folklore'
- en vele andere kleinere bijdragen en boekbeoordelingen.

Ondermeer Paul van Ostaijen (1896-1928), Felix Timmermans (1886-1947) en Cyriel Buysse (1859-1932) waren tijdsgenoten van August De Vreught.

In de 'Mededelingen Van Het Cyriel Buysse Genootschap XI' (Gent 1995) schrijft men: 'Onze prozaliteratuur is verrijkt met bekwame werken van fictie uit de pennen van o.a. Aug. de Vreught.'²²

Cyriel Buysse voerde in zijn novelle 'De Zwarte Kost' een 'Meester De Vreught' op als een van de belangrijkste figuren. 'De Zwarte Kost' handelt ook over zwart Afrika.

Was de persoon van August de Vreught een inspiratiebron, of was hij letterlijk de informatiebron voor alle details over Afrika en de gewoontes van de stammen?

En August De Vreught organiseerde zelf ook conferenties. In Andenne hield hij bijvoorbeeld een lezing over 'De zaak van de Roemenen in Transsylvanië' handelend over de situatie in Oostenrijk-Hongarije, iets dat zelfs ginder in de kranten weerklank vond.^{23 24}

Maar zijn geboortestreek, en bij uitbreiding de urbanisatie ervan, bleef belangrijk voor August. In 'Vergeten Liefde' uit 1891 spelen 'Frans en Pauline Bogaerts uit Wolverthem' een hoofdrol. Hij beschrijft erin 'den ouden engen, kronkelenden weg, die [van Laeken] door de licht golvende velden over Meysse naar Wolverthem liep' en die vervangen werd door 'eene breede, lijnrechte baan, van weersijden met krachtig opgroeiende kastanjelaars beplant [...] die daar koud en

onverschillig vóor hen lag, die eindelooze rechte linie der nieuwe baan! Wat was zij eentonig in hare gladde onveranderlijkheid, met haar effengevoerd vlak, dat steeds de velden daarnevens tot aan den grijzen gezichteinder eenvormig beheerschte! In de verte rees, als een uitgestrekt woud, het geboomte op van het buitengoed van Boechout, dat tegenwoordig tot verblijfplaats aan de ongelukkige keizerin Charlotte dient.'

August De Vreught werd voor zijn oeuvre opgenomen in het 'Biographisch Woordenboek der Noord- en Zuidnederlandsche Letterkunde'²⁵ en in de Dietsche Warande, nieuwe reeks 2, jrg. 1.²⁶

Droge bloeme

Verborgen in mijn lievlingsboek
Ligt eene kleine bloem.
Ik plukte ze in het needrig gras,
En dor is thans haar kroon.

Doch wen ik 't nietig bloempje zie,
Doorschijnend en geplet,
Dan rijst een beeld vóor mijne ziel
Van langvervlogen heil. -

Wij dwaalden samen door het veld,
Zij was zoo jong, zóo schoon!
Zij wist hoezeer ik haar aanbad,
En was soms grillig wreed.

Ik weet niet meer, waarom het was:
Zij had mijn arm gelost;
En lang reeds stapten wij aldus,
Stilzwijgend naast elkaar.

Dat deed ze in meisjesovermoed,
In grilgen kinderluim,
En wist niet, hoe daarbij mijn hart
Van smarte samenkromp.

¹⁸ Novelle; 1891. 'Het nichtje van de rijke handelaar is verliefd op zijn ongekende zoon'.

¹⁹ Novelle; 1890. 'De jachtwachter van het dorp schiet zijn toekomstig schoonvader neer'.

²⁰ Gedicht; 1890.

²¹ Revue Bibliographique Universelle (1900).

²² Bron:

https://www.dbnl.org/arch/_med006199501_01/pag/_med006199501_01.pdf.

²³ Bron:

www.bcuculuj.ro/synfilebibdigit/periodice/gazetadetransilvania/1898/BCUCULUJ_FP_P2538_1898_061_0106.pdf

²⁴ Bron:

http://omeka.bjc.ro/omeka/files/original/25/850/BJA_P_000273_FP_1898_021.pdf.

²⁵ Auteurs: Johannes Godefridus Frederiks en Frans Jozef van den Branden (1888-1891).

²⁶ Bron:

https://www.dbnl.org/tekst/_die003188701_01/_die003188701_01_0065.php

Zoo kwamen we in een eenzaam pad,
Verborgten onder 't groen,
Diepliggend in den heuvelgrond,
En waar geen oog ons zag.

Ik zocht haar blik met stil verwijt,
en ook - met stille beê.
En plots - eer ik het hopen kon,
Lag ze aan mijn borst gekneld.

Nog zie 'k haar stralend oog voor mij,
Waarin een trane blonk;
Ik voel haar brandend' adem nog,
Dien 'k tot bedwelming dronk.

Ik voel den storm der kussen nog,
Die mij de lippen sloot,
En die geen woord mij zeggen liet,
Dan enkel: 'ik Min u, kind!' -

De tijd is heen - voor eeuwig heen...
Niets blijft er mij van haar.
Doch later heb 'k op die plaats
Een kleine bloem geplukt.

En in het boek, waarmede ik eens
Als jongeling heb gedweept,
En dat ik nog als man geniet,
Heb ik die neêrgelegd.

De stormen van de jeugd zijn lang
Reeds in mijn hart bedaard,
Doch vaak stemt mij de droge bloem,
Tot stillen weemoed nog.

*Aug. De Vreught.
Andenne, Juli 1890.*

VOOR DIEGENEN DIE MEENDEN DAT DE MARKT IN MEISE "ALTIJD AL" BESTAAN HAD...

gemeente meise (deelgemeente)

eindelijk

zaterdag 13 september 1986

opening

WEKELIJKSE MARKT

in de dorpskom - aanvang 8.30 u - einde 12.30 u.

voortaan zal elke week op zaterdagmorgen
markt worden gehouden op uur en plaats hierboven beschreven

40 à 50 marktkramers zullen aanwezig zijn
er wordt een grote verscheidenheid van produkten aangeboden

men kan de markt ook bereiken met de buurtspoorwegen vanuit
alle hoeken van de gemeente.

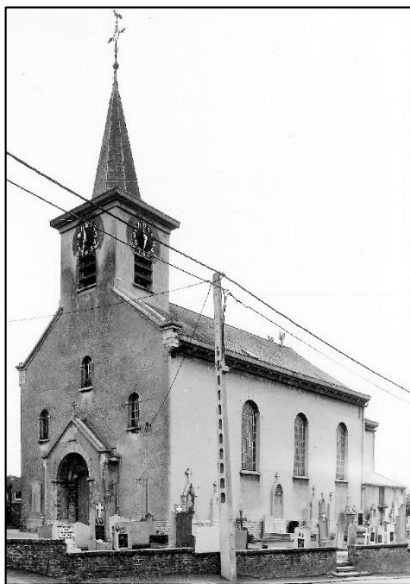
doe uw aankopen in uw gemeente !!

**verantwoordelijke uitgever : frans van beneden,
vijvoordsesteenweg 89 - 1860 meise**

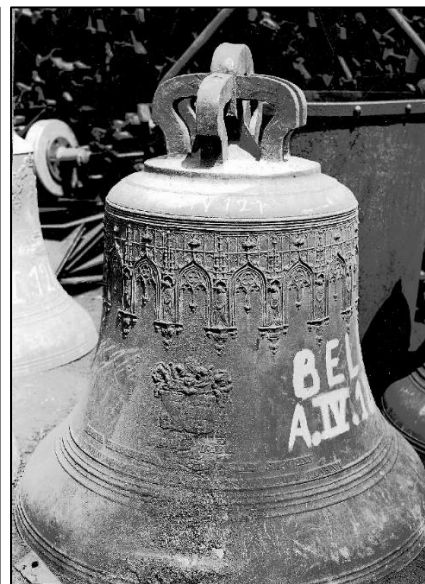
HET KLOKKENPATRIMONIUM VAN SINT-KWINTEN IN IMDE

Jef L. Teugels
Jos Vrancken
Werner Wouters

Dit verslag past in een poging om het klokkenbestand in Vlaanderen in kaart te brengen. Omdat de laatste algemene inventaris dateert van 1918 leek het ons een goed initiatief om de bestaande informatie te actualiseren, vooral omdat over de jongste jaren de functie van heel wat kerken, en dus ook van hun klokken, wijzigt.

De kerk van Imde.

KIK/IRPA 19667 (twee afbeeldingen).

De voorgeschiedenis

Informatie over de voorgeschiedenis kan deels gehaald worden uit een erfgoeddocument.¹ Hieruit leren we dat er een klok hangt uit 1768 die geschonken werd door de prins van Tour en Taxis. Deze klok wordt verderop in detail besproken.

In 1846 werd een nieuwe klok gewijd maar die verdween in 1943.

In het verslag² uit 1918 van pastoor De Weerd (maar zonder datum) wordt verwezen naar twee klokken. De tekst is niet overal leesbaar.

- (1) De grote klok van 1.038,19 ponden volgens bestaande rekening en toon sol-bemol. Als tekst staat aan één kant, onder het wapenschild van de familie Pangaert d'Opdorp, over twee lijnen: « **PRAENOBILIS DOMINUS FRANCISCUS JOSEPHUS ANTONIUS PANGAERT D' OPDORP EQVES // PASTOR IS. VAN LANGENDONCK [...?...] DONC * PAGIQUE AUXILIIS CAMPANA VENUSTA OBTINETU** ». De laatste lijn op de frontflank is een chronogram dat echter onvolledig is. Dank zij de KIK/IRPA-opname kon toch wat worden aangevuld maar niet voldoende... Op de andere zijde staat onder een wapenschild een drieliijnige tekst: « **IMPDEN 1846 // DOMINA: ELISABETH JOANNA 'T KINT STEVENS // A.J. VAN AERSCHOT-VAN DEN GHEIN ME FUDIT LOUVANII (sic)** ».

¹ <https://www.bloggen.be/erfgoedimde/archief.php?ID=2512443>

² https://search.arch.be/nl/zoeken-naar-archieven/zoekresultaat/inventaris/rabscan/eaidid/BE-A0550_722813_803360_DUT

Deze klok werd aangekocht met geld voortkomende uit intekeningen van de pastoor en de parochianen van Imde. KIK-IRPA # 19667 toont inderdaad twee afbeeldingen van de klok die echter langs één zijde erg beschadigd lijkt.

Zoals gesteld komen delen van de tekst goed overeen met wat we kunnen lezen in het pastoorsverslag.

- (2) De kleine klok werd in 1943 bewaard en wordt verder besproken.

De huidige toestand

In de toren van de Sint-Kwintenskerk van Imde hangen nu twee goed bewaarde klokken.

Naast de klok van Roelans hangt er een klok uit 1951 die de in 1943 gestolen klok vervangt en een gift was van de familie 't Kint en van de parochianen. Ze werd door Mgr. De Smedt op 11.11.1951 gewijd.

Over de twee klokken verscheen een korte vermelding in BERLA³.

De klokkenkamer met rechts de Roelansklok

1. STEPHANUS

Deze bijzonder belangrijke klok is van Stephanus Roelans uit 1768. Ze wordt ook besproken in het verslag van F. Donnet⁴. De klok hing in de kapel die tot 1839 aan de kerk voorafging. De teksten in de twee vermelde bronnen vertonen nogal wat verschillen. Een kijkje ter plaatse drong zich dus ook op.

De kroon van de klok wordt omgeven door drie gietringen. Bovenaan de schouder is tussen twee gietringen een fraaie sierband aangebracht waarop we naast geometrische figuren florale elementen herkennen met gevleugelde insecten.

Hieronder staat een enigmatische tekst verdeeld over drie lijnen die van mekaar gescheiden worden door sierringen.

De bovenste lijn geeft als tekst: « **EXCE D~S PRINCEPS DE TURI ET TAXI S:R IMP: EOS AURIT ME SUSCEPIT** ».

De tweede: « **CONS^S INT: NUPCES REG: APOS~ T COMIS: P~P DICTE IMP: COMES DE VELS** ».

De derde lijn begint met een handje dat aanduidt waar de tekst van deze lijn begint: « *(handje)* **I:B: VAN DEN DAELE PASTOR S. ROELANS ME FECIT VALS: BARO D'IMPDEN & &** ».

³ G. Hoogsteyns, "Een korte voorstelling van de parochie Imde", Berla nr. 143, juni 2022, blz. 18-25.

⁴ F. Donnet, "Variétés Campanaires", Annales de l'Académie Royale d'Archéologie de Belgique, nr. 61, 1909, blz. 397.

De Roelansklok: twee beelden van de rijkversierde schouder.

Het wapenschild van de familie Thurn und Taxis.

Dan volgt een reeks van drie sierringen.

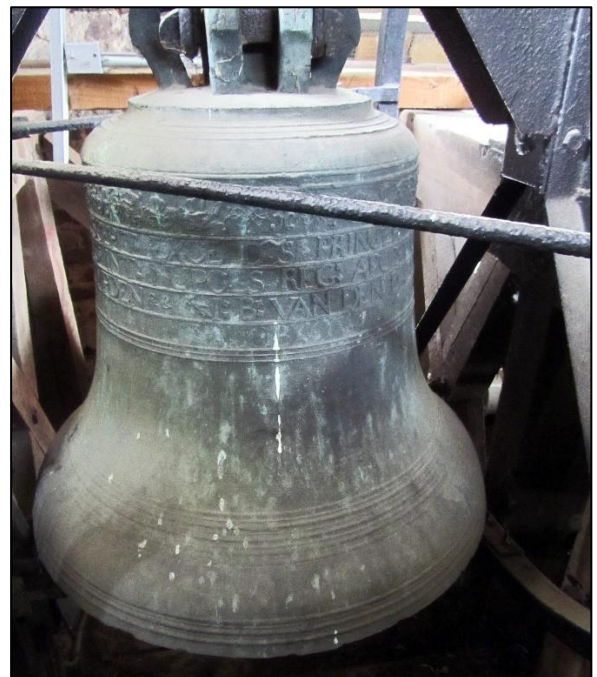
Op een flank van de klok is een indrukwekkend wapenschild aangebracht waarvan we een beschrijving geven:

tussen achteropkijkende leeuwen als dragers en onder een keurvorstenkroon prijkt een ovalen wapen omgeven door de ketting van het gulden vlies. Het wapen zelf is gevierendeeld met een klauwende leeuw in de kwartieren 2 en 3 en een wachttoren in de andere kwartieren. Op het schild zelf is een hartschild te zien waarop we een das herkennen.

Het schild komt overeen met het rechterschild op het familiewapen van Thurn und Taxis.⁵

Het wapenschild op de Roelansklok.

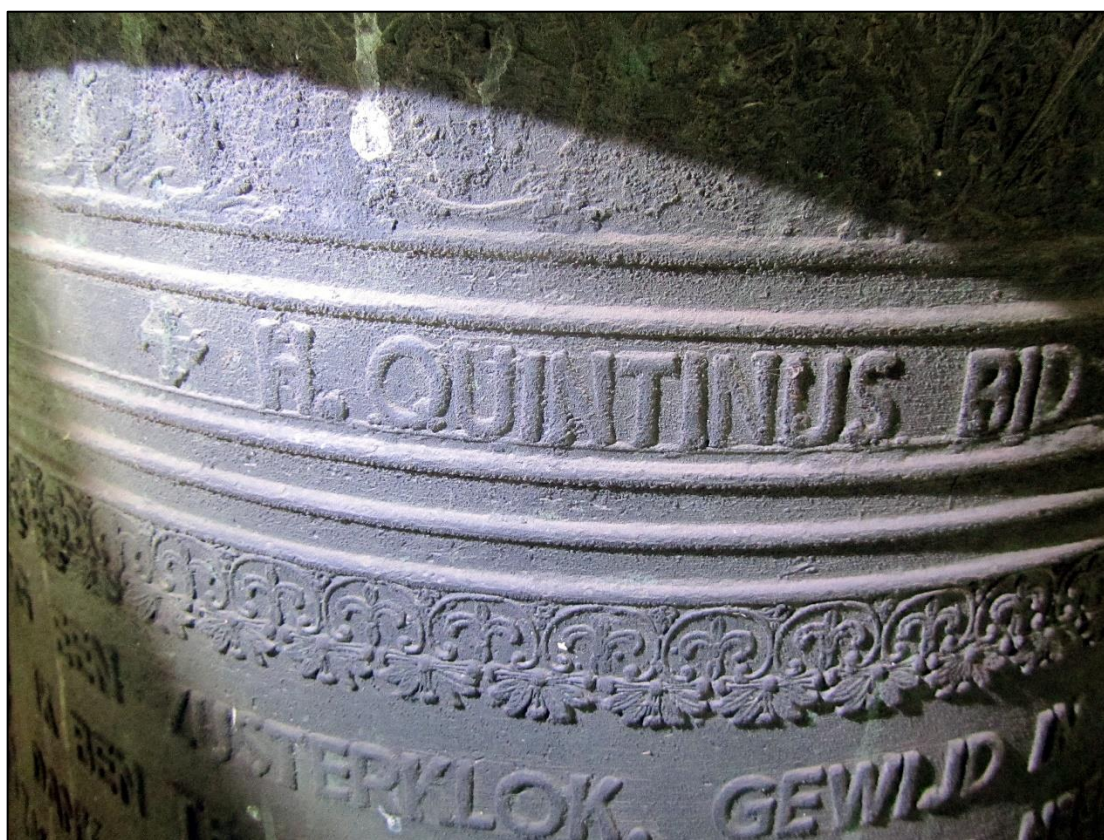
De Roelansklok in haar geheel.

⁵ https://nl.wikipedia.org/wiki/Thurn_und_Taxis#/media/Bestand:Thurn_und_Taxis_Wappen.jpg

Boven de slagring waar de klepel de klok raakt staat het gietjaar **1768** met daaronder een reeks van zeven gietringen. Tenslotte volgen er op de lip van deze indrukwekkende klok nog drie sierringen

Een woordje over de gieters. De familie Roelans was werkzaam in Sint-Joost-ten-Node in een periode die ergens start rond 1720 en doorliep tot de dood van de laatste klokkengieter David II (1764 – 1809). Stephanus (1696 – 1769) was één van de productiefste gieters in de familie. De klok van Imde is een van de rijkst versierde die we van de gieterij Roelans hebben gevonden. Een uitgebreide behandeling van de familie en van de klok uit Imde wordt op dit ogenblik voorbereid⁶. In deze publicatie verduidelijken we de enigmatische tekst die we – met wat noodzakelijke tekstingrepen – in vertaling bieden: « **DE EXCELLENTIE, HEER VAN THURN EN TAXI, KEURVORST VAN HET HEILIGE ROOMSE RIJK VAN OOSTENRIJK, HEEFT MIJ GESCHONKEN. // INTIEM RAADGEVER VOOR HET KONINKLIJK HUWELIJK, AFGEVAARDIGDE PRINZIPALKOMMISSAR VAN DE GEZEGDE KEIZER, GRAAF VAN VALSASSINA, BARON VAN IMDE ET CETERA // JOHANNES BAPTIST VAN DEN DAEL, PASTOOR. STEFAAN ROELANS HEEFT MIJ VERVAARDIGD.** ».

2. QUINTINUS

Een klein deeltje van de teksten op de klok.

De versieringen op deze nieuwe klok beginnen bovenaan met twee sierringen op de schouder waaronder een eerste sierband met musicerende engelen. Hierna staat onder twee sierringen: « **+ H. QUINTINUS BID VOOR ONS +** ».

Hierop volgen weer drie sierringen met daaronder een smalle sierband. Deze bestaat uit een aaneensluitende rij halve cirkels opgevuld met opstaande lelies, onderaan gescheiden door gestileerde eikenbladeren. Onder de klokkennaam staat dan een lange tekst uitgespreid over acht lijnen: « **IK VERVANG EEN ZUSTERKLOK, GEWIJD IN 1846 EN WEGGENOMEN DEN 23 JUNI 1943 // IK BEN TE IMPDE VOOR DEN HEER GEBOREN IN 1950 // DANK ZIJ DE TOELAGEN EN GIFTEN DER PAROCHIANEN. // IK ZAL TREUREN MET DE BEDROEFDEN EN JUBELEN MET DE BLIJDEN. // MOGE HET STEEDS IN VREDE ZIJN, Z.E.H.-A.P.VAN DER BURG, ORD. PRAEM., PASTOOR // PETER: MR. JACQUES T' KINT METER: MEVR. M. HOLVOET-GOETHALS // MR. FRANS VAN DOORSLAER, BURGEMEESTER** ».

⁶ J.L. Teugels, J. Vrancken, W. Wouters & H. Swinnen, “*De Gietersfamilie Roelans*”, in voorbereiding.

Op de tegenoverliggende flank zijn vier versieringen toegevoegd.

Een eerste beeldt de H. Quirinus uit, patroon van de parochie.

Een tweede toont een lam op een veld van rozen dat bloed stort in een beker.

De andere decoraties zijn wapenschilden. Het linker wapenschild is van de **familie t'Kint** zoals blijkt uit de obiit van Mevr. Marie de Villegas de Clercamp, echtgenote van Georges t' Kint: op zilver een golvende rechterschuinbalk van keel vergezeld van 10 zoomsgewijs geplaatste gelijkaardige blokjes.

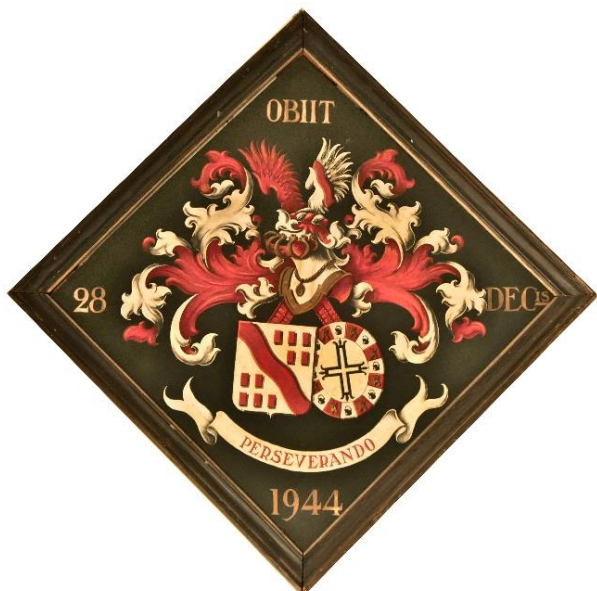
Het tweede wapenschild is dit van de familie **Holvoet-Goethals** zoals blijkt uit de obiit van Mevr. Paule Goethals, echtgenote van Maurice Holvoet: onder een erfridderkroon prijkt een dubbelschild. Het mannelijke rechterschild toont een keper gevuld met vijf sterren, rechts vergezeld van een toren, links van een opstaand zwaard in een weegschaal en onderaan met een linkslopende hermelijn. Het vrouwelijk schild is gevierendeeld met in kwartieren 1 en 4 twee sterren bovenaan en een jachthoorn daaronder en in 2 en 3 drie stukken.

*Het wapenschild van de familie t'Kint.*⁷

*Het wapenschild van de familie Holvoet.*⁸

Boven de slagring zijn twee paren gietringen aangebracht met in minuscule cijfers: « 1433 ». Nog onderaan voltooiën drie gietringen de decoraties op deze klok.

⁷ KIK M 239534'76

⁸ KIK M239533'76

De Quintinusklok in haar geheel.

De versiering met het lam.

De patroonheilige.

Het mag enigszins verrassend lijken om hier een klok te vinden die duidelijk vanuit Nederland afkomstig is. Na de ravage die tijdens de Tweede Wereldoorlog was aangericht door de Duitse bezetter, trok de Belgische regering subsidies uit voor het herstel van het bestand aan luidklokken. Er was echter gestipuleerd dat deze subsidies werden voorbehouden aan gieterijen die in België gedomicilieerd waren. Om te kunnen genieten van deze subsidies richtte de Nederlandse firma Petit & Fritsen uit Aarle-Rixtel een schaduwgieterij in Gent op die ze de naam P. Bauwens-Goossens gaf. De klok in Imde moet een van de allereerste geweest zijn die de firma uit Aarle-Rixtel geleverd heeft, want alleen het productiecijfer verraadt de gieterij. De firma Petit & Fritsen was niet de enige die profiteerde van deze situatie. Zo richtte de firma Eijsbouts uit Asten de schaduwfirma Horacantus op met zetel in Lokeren en van deze firma zijn een groot aantal klokken teruggevonden in Vlaanderen. Ook de firma Van Bergen uit Heiligerlee in Noord-Nederland had zo'n schaduwfirma Van Nabost opgericht in Kortrijk en leverde hier en daar klokken in Vlaanderen.

3. DE KOORKLOK

In het koor van de kerk hangt nog een vrij grote klok. Als versieringen zien we drie paren sierringen verdeeld over de klok en nog eens drie boven de slagring. Er is echter geen aanduiding van een gieter of een gietjaar.

Technische gegevens

LOCATIE	NAAM	GIETER	JAAR	HOOG	DIA	LIP	TOON	GEW
IMDE Sint-Kwinten	Stephanus	Roelans	1768	53	74	5,5	D	220
	Quintinus	Petit & Fritsen	1950	71	92	6,6	BES	525
	Koorklok			18,5	23	1,5	BES	

Ook de nabijgelegen pastorie droeg vroeger een klokje in een dakruiter, zoals deze foto uit de oude doos toont. Op dit ogenblik is er geen klok meer.

[19.07.2023]

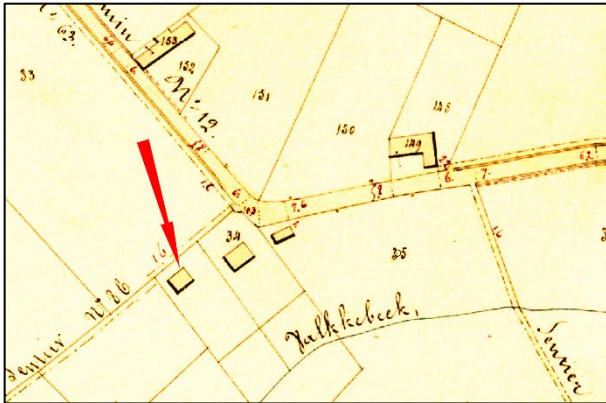
We vermelden graag een speciaal woordje van dank aan Gilbert Hoogstejns voor de hulp en de gastvrijheid die we kregen bij ons bezoek en voor het aanbrengen van extra informatie over de klokken en hun decoraties.

DE SJOETERS, HUN TORENS EN DE KERKTOREN VAN WESTRODE

DE SJOETERS EN DE FAMILIES MOERENHOUT TE WESTRODE

Willy Kerremans

De huidige Sjoeter, Jef Moerenhout, woont op de Londerzeelsesteenweg nr.37, het ouderlijk huis bevindt zich in de Valkebeekstraat nr. 1, momenteel Londerzeelse steenweg nr. 21 (kadaster perceel sectie B, 115 f)

Reeds in 1841 stond op dit perceel een hoeve, bewoond door de familie Jean-Baptist Van Geel (°Wolvertem 09.07.1849) en Clementine van De Nijs (°Mazenzele 1845).

Ze huwden te Wolvertem in 1871. In 1883 hadden ze zeven kinderen.

In hetzelfde jaar 1883 verhuisden ze uit de hoeve en kwam de eerste Sjoeter en zijn familie er wonen.

De familie Frans Moerenhout kwam vanuit Londerzeel.

Frans Moerenhout *Sjoeter de eerste*

Geboren te Westrode op 22.07.1850, hij huwde op 22.04.1882 met Marie Anne De Smedt uit Westrode (°20.11.1853).

Ze trokken in de hoeve van de familie Van Geel.

Frans Moerenhout. (°22.07.1850) is de zoon:

- van vader Joannes M. (°1805 +06.04.1862). Hij woonde Wijk B, nr. 299 te Nerom. Joannes M. is de zoon van Antoon M. (+08.03.1839) en Anna Maria De Bondt (+02.10.1815).

- en zijn moeder is Anna Marie Verbruggen, (°1823 +18.11.1876 te Brussel). Zij is de dochter van Cornelius V. (+07.08.1844) en Anna Marie De Vos (+05.12.1859).

Maria Anne De Smedt is de dochter van Ludovicus DS (°1817) en van Joanna Van Parijs (+19.12.1869).

Ze huwden te Wolvertem op 22.04.1882.

De getuigen van het huwelijk: zijn broer Petrus Joannes M., 39 jaar, landbouwer; Petrus Joannes Moens, 53jaar, schoenmaker; Frans Sammels, 40 jaar, landbouwer, en Jozef Van Humbeek, 22 jaar, schrijver.

In 1882 werd hun eerste kind geboren: zoon Louis Moerenhout, geboren te Westrode op 26.05.1882. Frans was volgens de volkstelling toen ingeschreven met als beroep dagloner.

Volgens de volkstelling van 1881-1890, kwamen er 2 kinderen bij: de dochters Marie-Thérèse en Antoinette, beide geboren op de hoeve, respectievelijk op 06.10.1885 en 16.01.1888.

Frans en Marie-Anne's beroep werd genotuleerd als landbouwer. Later als schrijnwerker.

Achter zijn schrijnwerkerij, lag er een vlasput. Vandaag wordt hij nog steeds *Sjoeter's put* genoemd.

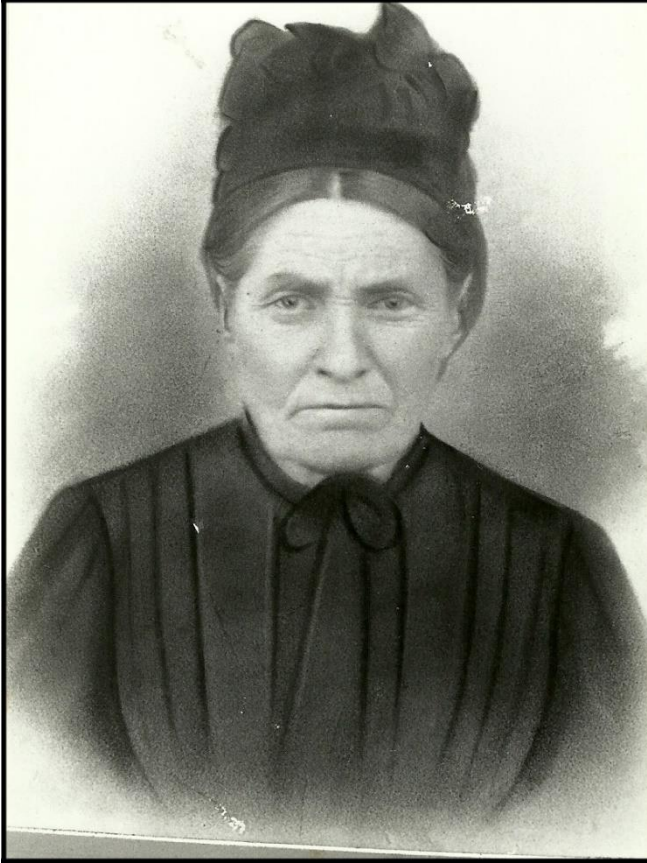
Het maken van karrenwielen, paardenkarren, en doodskisten was Sjoeter's specialiteit.

Hij was tevens de meest succesvolle rattenvanger van de streek. Gewone ratten, geen muskusratten. Muskusratten werden ook lokaal gebruikt in plaats van konijn op tafel.

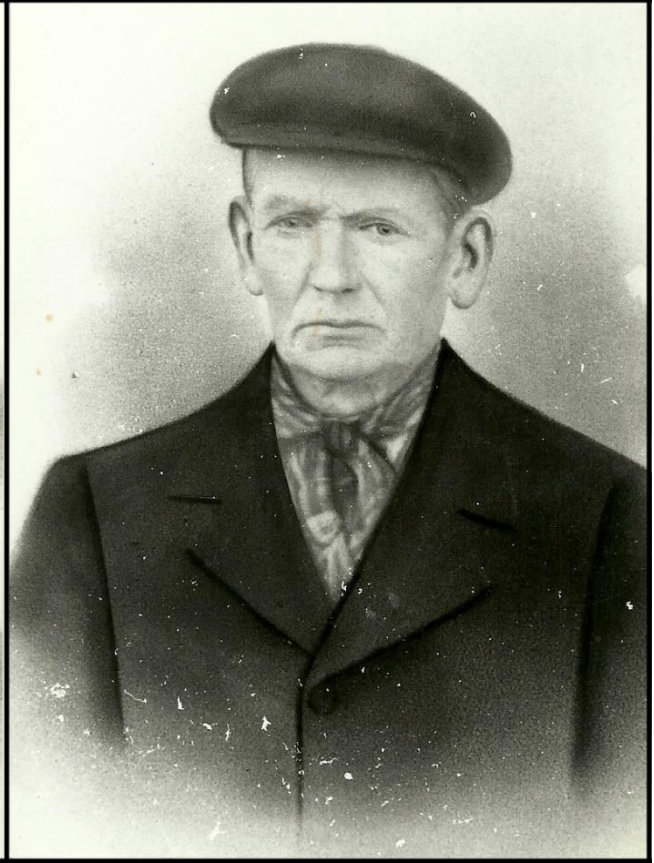
Ondanks zijn stuurs uiterlijk was Sjoeter een echte grappenmaker. De huidige Jef zal het wel van iemand hebben.

Zoals reeds gezegd was Sjoeter een goede **rattenvanger**.

Jef vertelt: " *Sjoeter, mijn grootvader was ook rattenvanger. Hij maakte houten "rattenslapers", maaroutenbakken van 1,5 à 2 meter lang, met binnenin vakjes zigzag tegenover mekaar en vooraan en achteraan een valklep. Die*

Anne Marie Verbruggen

Frans Moerenhout "Sjoeter-1"

rattenslapers werden onder het hooi op de hooizolder van een hoeve gezet. Na een drietal weken hadden de ratten de ingang gevonden en in de vakjes genesteld. Ze sliepen graag in die dingen. Om ze te vangen moest je dus na een tijdje enkel de in- en uitgang afsluiten. Daarna bracht Sjoeter de rattenslapers naar een weide met lang gras. De burens werden verwittigd om te komen. Sjoeter liet de ratten lopen. Deze stoven alle kanten op, weg van het publiek. Door het lange gras werden ze afgeremd. Als vermaak trachtten de mannen, de ratten te vangen. Met de blote hand, of met handschoenen, want die beestjes beten om zich te weren. Als Sjoeter een honderdtal ratten had, deed hij ze in duivenkooien en ging er mee naar de markt in Antwerpen. Daar werden ze levend verkocht om te gebruiken in wedstrijden. Rat tegen hond. Zoals een hanengevecht. Rat en hond werden losgelaten in een ronde houten afspanning. De rat sprong alle kanten op en de hond probeerde haar te pakken. Er werden weddenschappen afgesloten over hoe lang het zou duren eer de rat gevangen was.

Dat sjoeter niet vies was van een grap typeert het volgende verhaal: "De woonkamer van een hoeve was meestal voorzien van een "muizengat". Niks te maken met muizen. Het was een gat in de buitenmuur ter hoogte van de vloer, voorzien van

een houten klep, om ongedierte niet binnen te laten. Bij de grote schoonmaak van de woonkamer, met veel water, werd dit gat in de muur gebruikt om het water buiten te vegen. Als grap had Sjoeter deze klep langs buitenuit geopend, en er de uitgang van zijn rattenslaper tegen gezet. Op het gepaste moment openden hij klep van de rattenvangen en de ratten stoven woonkamer in. Tot groot jolijt van de burens. Maar niet van de hoevedames die op een stoel sprongen, en de rokken dicht knepen".

Het verhaal van Londerzeel kermis.

"Sjoeter ging naar de kermis met een gevuld beuzeke op zak. Waarmee hij zijn gangen ging in de vele herbergen van Lonnesiel. Pinten drinken, tournés geven, en de dames koesteren hem zijn beuzeke leeg. Tot s' anderendaags duurde de pret. Hij viel in een diepe dronkenman slaap, en hoorde zelfs niet dat het donderde en bliksemde dat het kraakte. Hij werd pas in de late namiddag wakker. Hoe moest hij dat uitleggen aan zijn Marie? Schoorvoetend ging hij naar huis. Onderweg kreeg hij een ingeving. Sjoeter vertelde dat hij door een zigeunering en waarzegster was beduvelde. Ze had hem de toekomst voorspeld, en in zijn hand gelezen dat hij onderweg ging dood gebliksemd worden. Uit schrik en goede voorzorg bleef hij dan maar bij haar tot het onweer voorbij was. Daarna pas bemerkte

Ere-burgemeester Frans Kerremans scheef een toneelstuk dat zich afspeelde in de herberg van Mie Sus te Westrode. Het werd te Westrode opgevoerd door de lokale KWB. Mie Sus was de echtgenote van Suske den beenhouwer (Frans van Campenhout). De herberg is nu ingekapseld in de "Zaal Westrode". Sjoeter was één van de toneelfiguren en ook Madame Blanche de zigeunerin-waarzegster.

We herkennen van links naar rechts: Jeannine Moens als Eulalie een cafébazinne rechtover het café van Mie Sus. Half verschuilde François De Donder als champetter, Jack Van Diest als Madame Blanche de waarzegster, Gusta Kerremans als Mie Sus, Hugo Cloots als Suske den Beenhouwer, Ria Van Hemelrijk als Matilleken dochter van Suske en Mie, Paul Moens als Boontje, een rijke hereboer, Erika als Finke zus van Mie, Erwin De Vos als Zjang De Roos, Bart Kerremans als de Witte van Kerreman, François De Donder als de pastoor. Hugo Van de Bossche als Sjoeter staat helaas niet op de foto.

hij dat zijn twee beuzekes leeg waren. De vingervlugheid van de waarzegster had hem dit gelapt. Het verhaal zegt niet of het onweer opnieuw losbarstte bij zijn thuiskomst. Maar de kans is groot."

De oorsprong van de naam "sjoeter" blijft een mysterie. Volgens achterkleindochter Wanda gerelateerd aan een kat. Sjoeter werkte als dagloner op het Hof Boones (nu gekend als 't Hof ter Imde). Ze hadden daar een kat en deze was het sjoeke.

Het troetelwoord *sjoeter*, uit het Franse *chou* = 'schatje', waarmee soms een kindje wordt aangesproken.

Formeel lijkt sjoeter op Wie-ter, maar voor het eerstgenoemde meen ik beter de volgende stadia –naar afnemende frequentie en toenemende affectiviteit– te kunnen opstellen: *sjo(e)ke* - *sjoeteke* - *sjoeterke* - *sjoeter*.¹

Louis Moerenhout *Sjoeter de tweede*

Louis, de oudste zoon van Frans, hij nam de stiel over en de schrijnwerkerij werd uitgebreid. Wagenmaker naast schijnwerken en doodskisten. Louis trouwde met Maria De Prins (°Blaasveld 08.09.1881).

¹ Bron: Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde (nieuwe reeks), jaargang 1966.

Hij nam een werkman in dienst: Jan Knops (°Wolvertem 24.09.1887).

Deze snelle Jan bevruchte tussen de spaken in van een karrenwiel de dochter van vader Frans, en dus trouwde Jan op 11.12.1912 met de dochter Maria Moerenhout. Hun zoon Peter Knops zag het daglicht op 02.05.1913.

Intussen zaten Louis en moeder Maria ook niet stil. Hun zoon Frans vervoegde hen op 25.06.1916, hun dochters Maria Theresia en Jeanne volgden respectievelijk op 02.09.1920 en 27.10.1921.

Met al dat volk erbij werd het huis te klein. Jan Knops en zijn gezin verhuisden naar Den Berg (het huis nr. 157) in Londerzeel op 14.04.1914.

Dochter Maria van Sjoeter-2 verhuisde op 04.06.1918 tijdelijk naar Nieuwenrode, in de Hogerheistraat nr. 4. Haar beroep was dienstmeid. Later keerde ze weer naar Valkebeek nr. 5. Maria huwde op 01.09.1920 met Gilbert Wanhannet, herkomstig uit Frankrijk Puisseaux. Gilbert werd melkventer.

Hun kleinkinderen zijn:

- Rita Wanhannet (5/8/1954), gehuwd met Jef Tonnelier (30/12/1952).
- Bernadette Wanhannet (13/06/1958), gehuwd met Roger De Smedt (10/10/53)
- Jos Wanhannet (22/8/1961), overleden op 18/4/2023.
- William Wanhannet.

De volkstelling van 1911-1920 leert ons dat Louis M. nog steeds wagenmaker was en op 14.01.1931 getrouwd is met Louise De Smedt (°18.12.1894). Ze woonden nog steeds in Valkebeek nr. 1.

Louise was afkomstig van Tisselt en de dochter van Leonardus Ludovicus en Caluwé Isabelle.

Louis en Louise vergroten hun gezin met zoon Jozef (°18.05.1933), de huidige Sjoeter-3 en ook nog dochter Jeanne Caroline (°04.6.1934) en zoon Edgard (19.08.1935).

Edgard werd later tegelmaker.

Jef Moerenhout ***Sjoeter de derde***

Volgens de volkstelling nam ook Jef de draad op als schijnwerker en wagenmaker.

Achter het ouderlijk huis was een vlasput. In deze vijver hebben vele kinderen van Westrode leren zwemmen. De mannen en jongens droegen toen geen onderbroek, maar een hemd met een lange slip... zwemmen deden ze naakt.

Later, na de aanleg van de A12, ontstond een nieuwe vijver te Londerzeel "De Putten" genaamd. De jongens hun groeiende hormonen lieten niet meer toe om naakt te zwemmen.

Sjoeter-3 werd geboren in nr. 21 van de Londerzeelsesteenweg, en ging later bouwen nr. 37. Onderaan links zie je Sjoeter's put die onlangs werd baggerd. Er zou terug vis opzitten. Het was ook de plek in Westrode waar de kinderen vroeger leerden zwemmen, of gingen vissen.

En aan De Putten was er meer volk, dus gebruikten ze stiekem de onderbroek van een oudere zus.²

Jef huwde met Maria De Cock (°08.07.1936). Ze woonden eerst op de Brusselsesteenweg te Londerzeel, en later op de 'A' of Londerzeel St.-Jozef kort tegen de topmolen. Toeval of niet, maar ook windmolens waren een stokpaardje van Jef. Later bouwde Jef een nieuwe woonst en schrijnwerkerij op de Londerzeelsesteenweg nr. 37.

Jef en Maria hebben drie kinderen:

- Erik, Sjoeter-4, (°24/04/1964), dus ook schijnwerker, met als koosnaam *Tiester* of simpelweg Rik;
- Wanda (°04.06.1966), met als koosnaam *Poppemieke*;
- Sabine (°03/07/1967), met als koosnaam *Tibetijn*.

Over vader Louis doen niet veel verhalen de ronde, over zijn zoon Jef des te meer.

Onderstaande verhalen werden opgetekend tijdens een interview bij Jef thuis, en deels uit een artikel van het gemeentelijk informatieblad van Meise (met als auteur Guide Van den Troost).

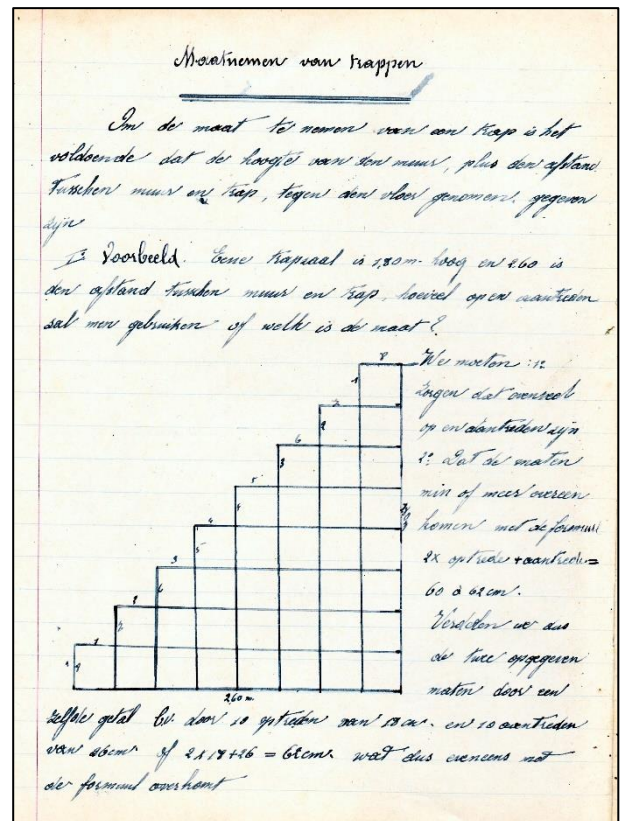
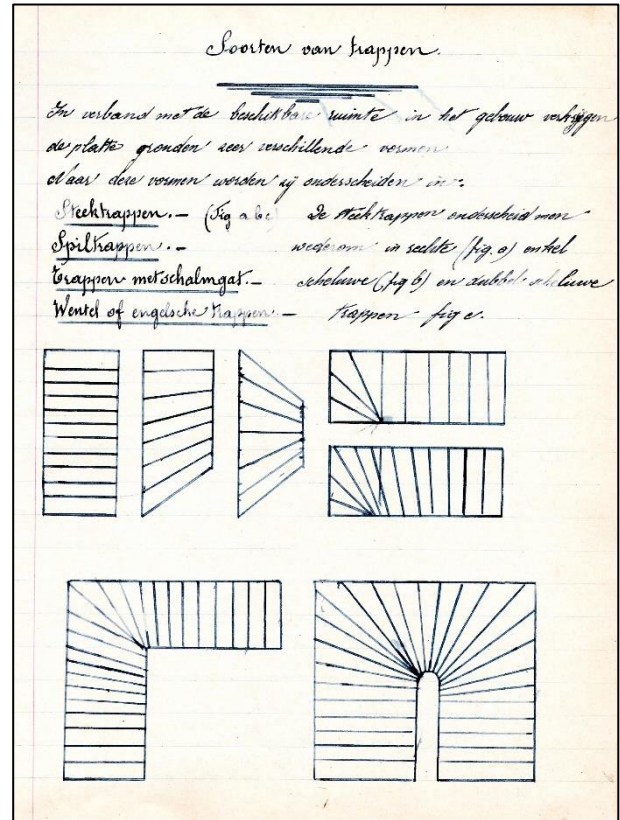
HET BEGIN

"Mijn passie begon al toen ik vijf jaar oud was, en voor 't eerst een hamer gebruikte. Vader sjiekte tabakspruim. 's Middags als hij ging eten legde hij zijn pruim op de werkbank. Ik kroop op een bak en vond de hamer. Ik sloeg er eens goed mee... ik hoorde vader roepen: gedoeme, gedoeme, hij heeft mijn pruim platgeslagen".

"In de winter gingen we schaatsen op de oude vlasput achter ons huis, gekend als Sjoetersput. Naast ons woonde Heineken Perjan en die had gaten in zijn haag rond de tuin gedicht met ijzerdraad, gehecht aan T-ijzers.

Franske Kerremans, onze latere burgemeester, en een stel andere kornuiten gingen de ijzeren staven uit de grond trekken. In schrijnwerkerij maakten wel er "schaverdijnen" van. Niet simpel: in stukken snijden, gaten in boren, om ze vast te schroeven aan blokjes hout, om ze uiteindelijk met riemen en touwen aan onze blokken vast te maken. We hadden schaatsen!"

² Een vorige generatie dames hadden geen onderbroek, maar een snelzeiker. Een snelzeiker was onderaan niet

"In de zomer maakten we stelten. In de schrijnwerkerij vonden we houten stelten, dien ons vader gebruikte voor rijden en allerlei gereedschap van te maken. Je moest er enkel nog een plankje

afgesloten om snel te kunnen wateren achter een welgekomen bosje (bron: William Van Hemelrijck).

tegenslaan en ze waren klaar. Alleen, als vader thuis kwam, dan was de pret voorbij.”

“Toen ik twaalf was heb ik helemaal in mijn eentje een houten kruiwagen gemaakt. Volgens de regels van de kunst, afgezien van mijn vader.

In feite wou ik een “doom” maken –een houten blok waarop een as steunt en waarin die ronddraait– op de draaibank van mijn vader. Eigenlijk was het een ijzeren draaibank, maar mijn vader had ze aangepast voor hout. Vlegels, balusters voor trappen, en domes voor wielen.

Op ne keer vroeg ik of ik het ook eens mocht proberen. Ik moest terug op een bak staan. De doom was zo goe gelukt, dat ik besloot om er een kruiwagenwiel van te maken. En toen deze klaar was, heb er maar een kruiwagen rond gebouwd. Afgekeken van mijn vader. Ik had hem die dingen immers honderden keren zien doen.”

“Toen ik veertien was ging ik naar Mechelen naar de vakschool. Het 7de en 8ste leerjaar had ik bij meester Van Assche doorbracht te Imde.

In die vakschool, geloof het of niet, gaf ik les aan de leraar houtbewerking. Een goede stielman, met veel kennis als meubelmaker. Hij had van mij gehoord dat mijn vader onder andere een karrenmaker was. Hij wou er alles van weten. Het maken van een kar, een karrenwiel, kruiwagens, enz. In het werkhuis was hij meer met mij bezig, dan met alle andere leerlingen samen.

Toen ik al afgestudeerd was ging ik naar een opendeurdag. Daar hingen tekeningen over de manier waarop een kruiwagen en een karrenwiel werden gemaakt. Die leraar had mijn uitleg

gebruikt om een cursus samen te stellen. Ik was er fier op.

Maar hij leerde me wel om trappen te maken. Ook een kunst...”

“Tijdens den oorlog haalde den Duits de klokken uit de kerken om ze te gebruiken in hun oorlogsmachienerij.

Ik was twaalf toen de klokken uit de toren van Londerzeel werden gehaald. Ik slaagde erin om tussen de werkmannen door naar boven te glippen. De eerste keer in mijn leven dat ik in zo een toren kwam. Ik was aan de grond genageld. De eiken balken, waar de klokken aan hingen, de klokkenstoel, dat was iets enorms. Die balken waren 40 cm. dik. On-ge-loof-lijk.

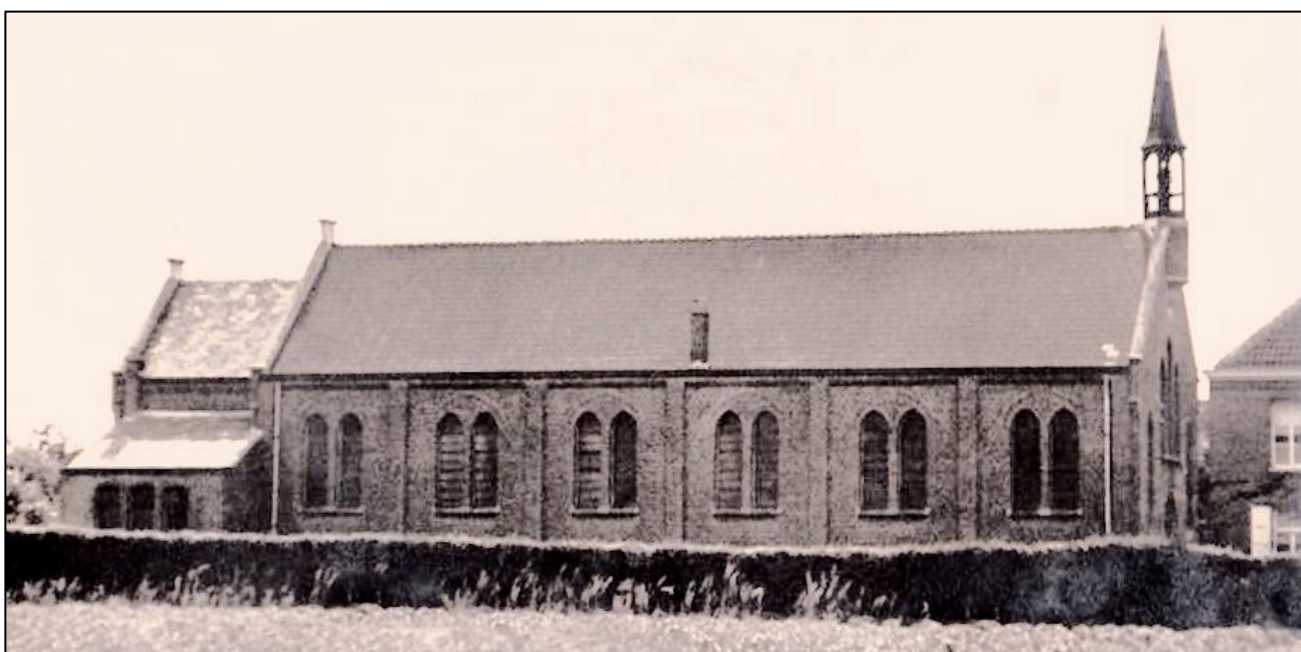
Ik kroop nog hoger tot in de spits. Deze was in ijzer gemaakt. Gebouwd in hetzelfde jaar als de Eiffeltoren in Parijs. Toen deze van Londerzeel afbrandde, hadden de mensen het idee van de Fransen overgenomen om er een ijzeren gebinte te gebruiken.

Ik was er de eerste tijd niet meer weg te slaan. Deze kennis heeft me veel geholpen om ook in de torens van onze gemeente werken. Zoals in de kerk van Meise, of woningen die een torentje wilden, en niet te vergeten ook de kerktoren van Westrode.”

DE TOREN VAN DE KERK

“De kerk van Westrode dateert van 1887-1889.

Ze had oorspronkelijk een spitse toren van een 5-tal meter, met een eenvoudig klokje. Het klokje zelf was een schenking.”

Links:
de kleine toren
van vlak na WO2.

Rechts:
de parodie hierop
door het GTIL.

“Tijdens een hevige storm, op 31.12.1945 is de toren omgewaaid. Franske Kerremans zag het gebeuren vanuit de keuken van het ouderlijk huis van den Bakker van Westrode.

Spinnael, ook een wagenmaker-schrijnwerker uit Westrode en tevens koster van de kerk, heeft toen met de schaarse middelen die hij toen had, een kleinere toren (een tweetal meter hoog) gemaakt om het klokje in op te bergen. Een eenvoudige oplossing die toch bijna 50 jaar zou meegaan.”

“De omliggende parochies lachten met ons, met Westrode, omwille van deze kleine toren. Men zegde al schertsend dat Westrode de kleine kerktoeren binnen in de kerk plaatste bij hevige onweder, of op het dak kroop om met een paraplu de toren uit de regen te houden. Want: stel je voor dat de toren nog zou krimpen door de regen...”

Dit werd als een blamage gevoeld door het collectieve ego van de parochianen van Westrode. Op aanbrengen van zaliger Berla-lid Michel Van den Broeck en leraar aan het GTIL (Londerzeel) kreeg het laatste jaar van de richting metaalbewerking de opdracht om de blamage uit te beelden in inox. Dit beeldje als parodie, staat nog steeds aan de voet van de kerk. Onze dank hiervoor aan het GTIL en Michel.”

“In de jaren 80 was het kruis van de toeren scheef gezakt. Pastoor Corvers was bang dat het naar beneden zou vallen en had de brandweer verwittigd. En die kwamen mij vragen om mee te gaan. Hun schuifladder was nog niet gans open of ik zat al boven.

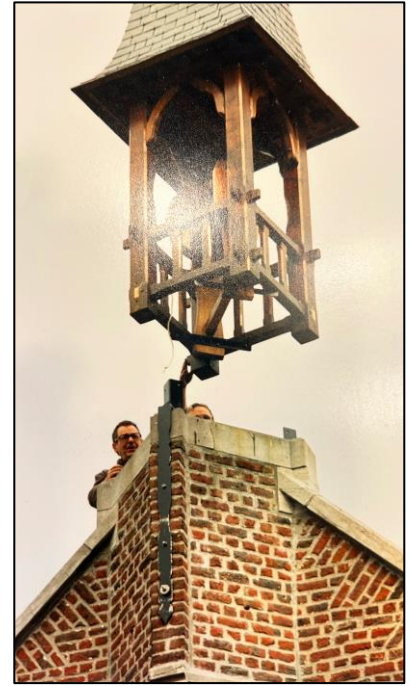
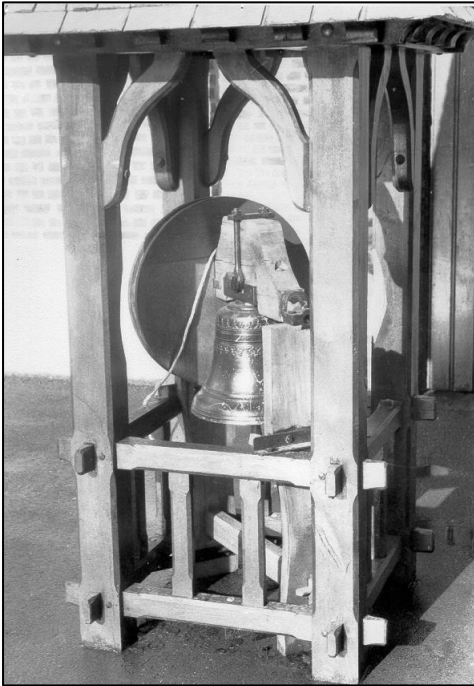
Het torentje was zo rot als een appel maar rot kon zijn. Ik wou het “per ongeluk” der afduwen. Dan kon ik onmiddellijk een nieuwe bouwen. Maar de pastoor stond te kijken. Ik heb dan maar de maten genomen.

Er rijpte een plan in mijn hoofd om een nieuwe toren te maken. Ik sprak gebuur Florent Talboom aan. Hij werkte bij Sibelgas in de werkplaats als metaalbewerker. We maakten de plannen. Ik wist uit mijn kinderjaren nog goed hoe het er had uitgezien. Maar de maten en verhoudingen kende ik niet. Uiteindelijk vond ik foto's over de oude toren. Ik heb urenlang met een vergrootglas zitten turen om toch maar te zien hoe de toren er precies uitzag. Florent en ik bouwden de toren in mijn atelier. Kopie conform aan de oude toren.

Dit zou pas een verassing worden: we hadden hem stiekem gebouwd.

Marcel Baudewijns was schepen van openbare werken toen we aan de toren begonnen, en toen hij klaar was hadden we al een nieuw bestuur. Het had heel veel voeten in de aarde eer we toestemming kregen. Dank zij Noël Catry (schepen van financiën) kwam het er dan toch van. Noël had zich bijzonder ingespannen om de zaak rond te krijgen. Nu wou het toeval dat Noël juist op vakantie was als de toren geplaatst zou worden. Burgemeester Kerremans, die tot de laatste moment nog van niets wist heeft dan maar de honneurs waargenomen.

Na 43 jaar was het eindelijk zover. Op 15.09.1988 werd de nieuwe toren op de kerk geplaatst, met de hulp van de firma Van de Weghe. De toren zelf is drie meter hoog, en het houten gebinte een tweetal meter. De constructie weegt zevenhonderd kg.

De nieuwe torenspits van de kerk in Westrode en de plaatsing ervan.

Applaus was er door de aanwezige schoolkinderen voor mezelf en assistent Florent Talboom, die de verankeringsijzers en het kruis op de spits maakte. Na de plechtigheid werden er speculazen torens uitgedeeld aan de kinderen."

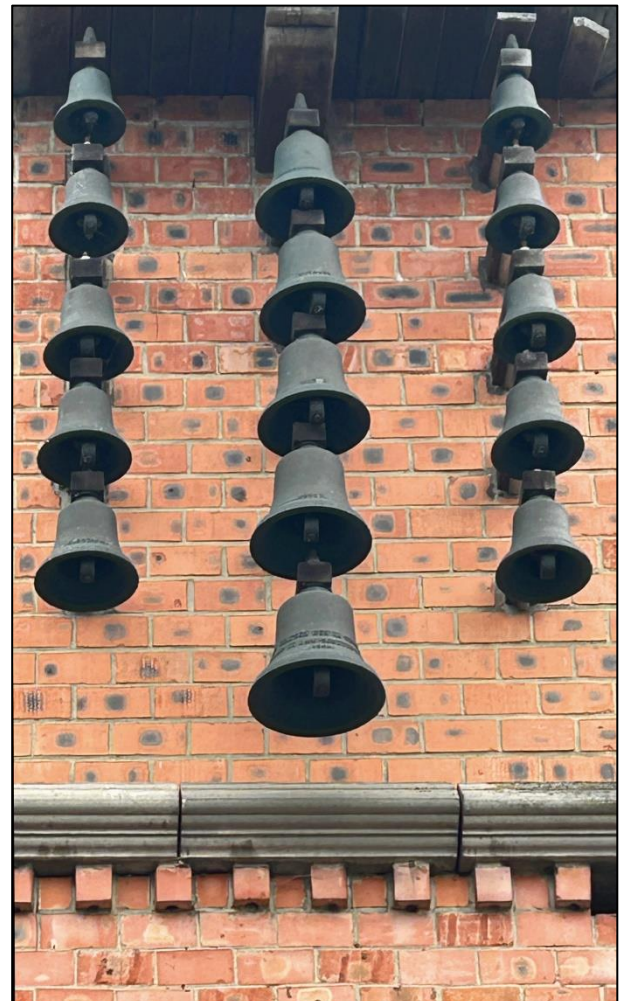
"Toen ik in 1984 mijn werkhuis uitbreidde, stond mijn besluit vast. Ik was toen 51 jaar, en wou niet te lang meer talmen. Nu of nooit."

DE SJOETERTOREN

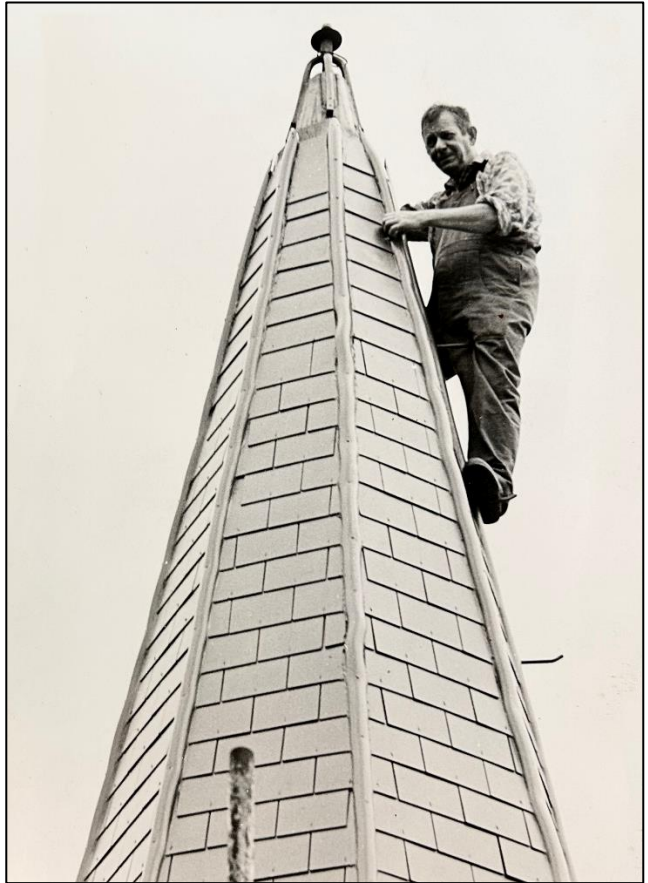
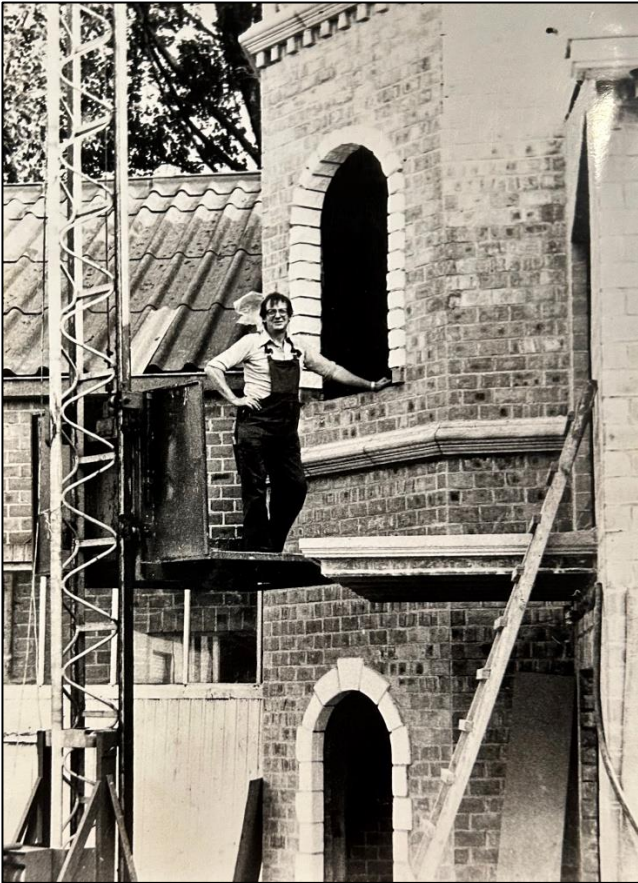
"De Sjoetertoren op de Londerzeelsesteenweg staat wat weg van de straat, maar hij is zichtbaar vanaf de A12 aan het kruispunt met Londerzeel. Hier heeft die in de loop der jaren al menig passant het hoofd doen draaien, zich afvragend wat de bedoeling is van een alleenstaande kerktoren, zonder kerk. Bij een begrafenis in de kerk, stopten er mensen aan ons deur. Ze belden aan om te vragen waar de ingang was van de kerk."

De toren kan dan ook beschouwd worden als het 'chef d'oeuvre' van Jef Moerenhout. *"Het is een beetje een uit de hand gelopen hobby geweest",* minimaliseert Jef."

"Als vakman en artiest wou hij een meesterwerk maken. Jef wou eerst een heel groot karrenwiel van 5 meter doorsnede maken. Maar dat bestond reeds, en stond beschreven in het Guinness Book of Records. Maar kerktorens fascineerden hem al van jongs af. De passie voor kerktorens begon toen hij in de Londerzeelse kerktoren kroop toen de Duitsers in de oorlog er de klokken weghaalde. Hij was toen twaalf.

De beiaard in de Sjoetertoren.

Boven en onder: de Sjoetertoren in volle constructie.

De Sjoetertoren afgewerkt.

“Op de hoek tussen de twee ateliers was er plaats voor de onderbouw in steen. Het metselwerk deed ikzelf. Ons Maria wist van niks. Die dacht dat ik het atelier aan ‘t uitbreiden was.

Gebuur Pieter Vandenbergh hielp me met de betonstudie en de uitvoering ervan. De achthoekige onderbouw voor de torenspits telt niet minder dan vier verdiepingen en is 12,5 meter hoog, en het duurde twee jaar voor hij af was.

Ik liet er ook een beiaard in plaatsen. De klokken zijn gegoten door de firma “Petit en Fritsen” uit Nederland. Het zijn 15 klokjes van 6 tot 22 kg.

Ze zijn gestemd en aangestuurd door een computer die zich in de voet van de toren bevindt.

De middelste reeks klokken hebben elk hun naam: Poppemieke, Tiester, Maria, Jozef en Tibetijn, naar de bijnaam van de kinderen. De onderste heeft als inscriptie: Bij Fritse ben ik gegoten en nu hang ik in Sjoeters toren – 1984”.

“De torenspits bouwde ik gans alleen in het voorste deel van mijn erf, kort tegen de straat. De bouw van de torenspits in pure eik heeft me ook vele werkuren en vooral veel zweet gekost. De spits is ook 12,5 meter hoog en weegt zo’n 7 ton. Toen wist ons Maria hoe laat het was.

Het grootste probleem was hoe de toren op het gemetste onderbouw te krijgen. Zo heeft het er

jaren gestaan. Mijn vouw Maria was het spelletje beu.

Willy Kerremans, als lokale tekenaar, maakte in 1992 een pentekening waarop de torenspits op de toren stond afgebeeld. Willy bezorgde mij deze tekening.”

De reactie van Jef was voorspelbaar.

Tom Dufrain, de vriend van dochter Sabine, bracht de oplossing. De firma Maes waar hij werkte had net een nieuwe kraan en deze moest sowieso getest worden.

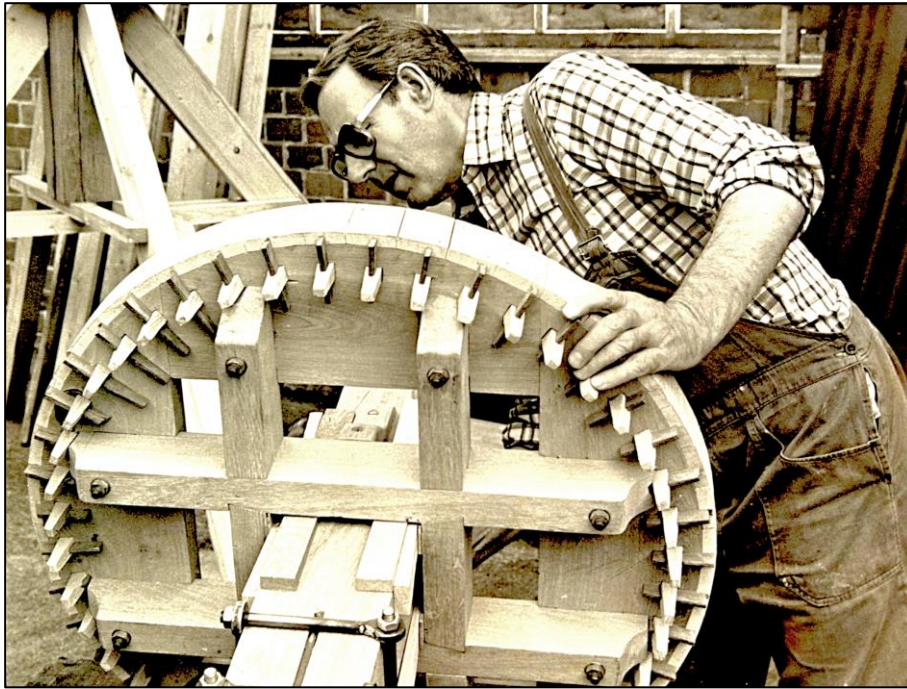
In 1993 werden spits en toren verenigd. Amper twee dagen later moest de kerktoren al een novemberstorm trotseren. Gelukkig zonder probleem.

En zo heeft Westrode een tweede kerktoren met een hogere en spitsere top dan deze van de parochie kerk: 25 meter hoog.

En dus:

*Boven Westrode rijst eenzaam en groots,
Sjoeter’s toren zinbeeld van doorzetting en
koppigheid.
Somber en groots, steeds stom en doods,
galmt de trotse toren zijn waardigheid.³*

³ Naar het lied “Klokke Roeland”, gebaseerd op een lofdicht over de Gentse klok door dichter Albrecht Rodenbach.

Elke morgen speelde Sjoeter "Broeder Jacob" op zijn beiaard. Om zeven uur stipt 's morgens. Hiermee konden de inwoners van Westrode hun horloge juist zetten. Alhoewel dat niet door alle burens evenveel werd geapprecieerd.

Zoon Erik heeft hen een handje geholpen. De vrienden van Erik lachten aan den toog met de fratsen van vader Sjoeter en zijn klokkenspel.

Erik heeft hierop een IC ("nen tchip") uit het besturingssysteem gehaald waardoor de aansturing niet meer werkte.

Later heeft insijpelend vocht en corrosie het systeem volledig vernield.

WINDMOLENS

"Dat is een tweede bezetenheid die ik deel met Florent Talboom, mijn geboortebuurtgenoot en metaalbewerker. Florent is in molenbouw overigens veel slimmer dan ik: hij leest daar boeken over heeft plannen en kent al de technische onderdelen.

We bezochten tijdens de Antwerpse provinciale molendag windmolens en raakten gefascineerd door molens... en zo is langzaam het idee gegroeid om zelf een molen te bouwen.

In Malderen stond een prachtig voorbeeld van een houten staakmolen, die werd ongelukkig genoeg vernield bij een storm, maar het gemeentebestuur van groot-Londerzeel besloot tot de restauratie.

Voor ons was het een gedroomde gelegenheid om met de restaurateurs te praten en alle details van de molen te bestuderen.

Buurman Florent is daarop aan de slag gegaan en heeft een gedetailleerd ontwerp getekend. Op schaal 1/4de. Met wieken van 7 meter in plaats van 28 meter.

We zijn dan begonnen met de bouw zelf. Ik heb er twee jaar lang mijn vrije tijd in gestoken. In 1994 was hij klaar.

Nu nog een geschikte plaats vinden. In Nieuwenrode, deelgemeente van Kapelle-op-den-Bos, stond ooit een houten staakmolen in de Molenstraat.

In Nieuwenrode is er ook het beton- en bouwbedrijf van Omer De Smedt, die me goed kende als klant.

Op een dag ging ik naar Omer met het voorstel om bij hem op het bedrijf een windmolen te plaatsen.

Hij verklaarde mee eerst voor gek. Maar na een week belde hij me terug. In de Molenstraat stond vroeger een windmolen op de zogenaamde Molenberg.

Hij was acht jaar oud toen de terugtrekkende Duitse soldaten in 1944 de molen in brand staken. Enkel het voormalige molenhuis is toen gerestaureerd.

Tegenover het bedrijf ligt een soort demonstratieterrein en zelf vond ik het ook een goed idee om de molen daar te plaatsen."

Omer vertelt tevreden en fier: «Omdat de molen van Jef en Florent een prachtig exemplaar is dat zowel met de wind als elektrisch draait iets speciaals is, heb ik hem gekocht. De wieken heb ik in blauw en geel laten zetten, de kleuren van Nieuwenrode. En daarmee heeft de Molenstraat haar molen terug».

KINDERVRIEND

Jef is ook een kindervriend, niet alleen voor zijn drie kinderen.

“Elke jaar laat ik de schoolkinderen van in Westrode op bezoek komen, dan mogen ze naar mijn kerktoeren en naar mijn beiaard komen kijken en dan krijgen ze een ijsje. En voor de juffrouw koop ik natuurlijk een taart.

Het wordt al stilaan een traditie het is begonnen toen ik een jaar of zeven geleden in de school een werkje moest doen en ik bij die gelegenheid de

meester uitnodigende om met zijn kinderen eens naar mijn kerktoeren te komen kijken. Het jaar daarna heb ik ze weer uitgenodigd en sindsdien kwamen ze elk jaar.

Een 25-tal jaar geleden liet ik de kinderen zelf een vogelhuisje maken, dat ze mee mochten nemen, samen met de hamer die ik hen schonk.

Nu ben ik te oud, en niet meer zo goed te been om dit plezante hoofdstuk verder te zetten.”

Erik Moerenhout Sjoeter de vierde

Da's een ander *patéke*, uit ander hout gesneden dan de eik waar zijn voorvaderen zo graag mee werkten.

Erik is actief als schrijnwerker. Hij plaatst veel houten vloeren in huizen. Samen met de *Frakke*, ook uit Westrode.

Is erfgoed ook iets dat jij belangrijk en waardevol acht?

Wil je ons een steuntje in de rug geven?

Wel, kom dan ook als lid bij onze kring en help ons de waardevolle zaken van gisteren door te geven aan allen die na ons komen...

HOE ? *Het makkelijkst via een overschrijving:*

als **GEWOON LID**: vanaf **€ 20** naar onze rekening **BE80.7380.4197.7477** met vermelding van jouw email of jouw postadres

of nog beter:

als **STEUNEND LID**: vanaf **€ 40** naar onze rekening **BE80.7380.4197.7477** met vermelding van jouw email of jouw postadres.

En samen zorgen we dat ons gezamenlijk verleden niet vergeten zal worden.

Het Berla-tijdschrift is een uitgave van de **VZW BERLA**,

Brusselsesteenweg 44 bus 1 – 1860 Meise, O.N. 425.405.475

Bestuursleden: Marcel Belgrado, Jan Buyens (*secretaris*), Herwig Cornelis, Gust De Bondt, Willem De Ridder, Marc Gillisjans, Jean-Pierre Gilson, Willy Kerremans, Karine Métens, Helena Reusens, Marie-Jeanne Thaelemans, Eric Van Baelen (*ondervoorzitter*), Stijn Van Caekenberghe, Jan Verbelen (*voorzitter*), Sofie Willems (*penningmeester*).

Verantwoordelijke uitgever: Jan Verbelen, Heidestraat 12 – 1861 Wolvertem.

Redactie: Eric Van Baelen & Marc Gillisjans.

erfgoedberla@live.com – www.erfgoedberla.be

rekeningnummer BE80.7380.4197.7477

Wil U graag ons archief consulteren?

Maak dan vooraf even een afspraak,
via onderstaande e-mail of telefoonnummer:

erfgoedberla@live.com

tel. **02.269.92.82** bij Willem De Ridder.

Wilt U ons graag nog wat extra-ondersteuning geven?

Waarom ons niet **sponsoren** door een advertentie te laten opnemen?

Stuur eens een mailtje naar: erfgoedberla@live.com en we contacteren U snel...

CAFÉ OSSEL-STAR

Bij Nico & Sofie

Kasteelstraat 12 – 1785 OSSEL (Brussegem)

052 57 01 60

Openingsuren: MAANDAG - DINSDAG - DONDERDAG - VRIJDAG - ZATERDAG vanaf 10 uur
ZONDAG vanaf 8 uur (april - september) of vanaf 8.30 uur (oktober - maart)
op WOENSDAG zijn we gesloten

zeer ruim zomerterras - aparte kinderspeelhoek
biljartzaal - zaal voor vergaderingen en feesten

roel anciaux

advocatenkantoor

handelsrecht
bouwrecht
huurrecht
familierecht
debiteurenbeheer

Erkend bemiddelaar

Hoogstraat 57/1
B-1861 Meise
(Wolvertem)

tel: +32 (0)475 47 95 89

r.anciaux@mileslegal.eu
www.mileslegal.eu

70

1949 - 2019

Banden ROELANTS

ceva tyre network

Merchtemsesteenweg 154

1861 Wolvertem (Meise)

Tel.: 02/269.11.99 - info@bandenroelants.be

www.bandenroelants.be

Aanbevolen door alle leasingmaatschappijen

Begonialaan 10 – 1853 Strombeek-Bever

info@dakwerkenlanin.be tel: 02.267.83.06

DATA
REX

IT EN TELEFONIE VOOR KMO EN ZELFSTANDIGEN

WWW.DATAREX.BE

SCHAARBEEKLEI 152 VILVOORDE 02.253.19.57

S-Line Fitness

INTELLIGENT TRAINING

*Bij S-Line Fitness werken we met een uitrusting van de hoogste en beste kwaliteit.
We helpen je om je doel te bereiken naar een gezonde en fitte levensstijl.*

Brusselsesteenweg 58 B
1860 Meise

Tel: +32 470 93 92 72
info@slinefitness.be

BRENG ONS EEN BEZOEKJE !

maandag: 16u00 - 22u00
di-wo-do-vr: 07u00 - 14u00 / 16u00 - 22u00
zaterdag & zondag: 09u00 - 16u00
feestdagen: 09u00 - 14u00

ESCAPEROOM

ROOM: 44

STELT VOOR

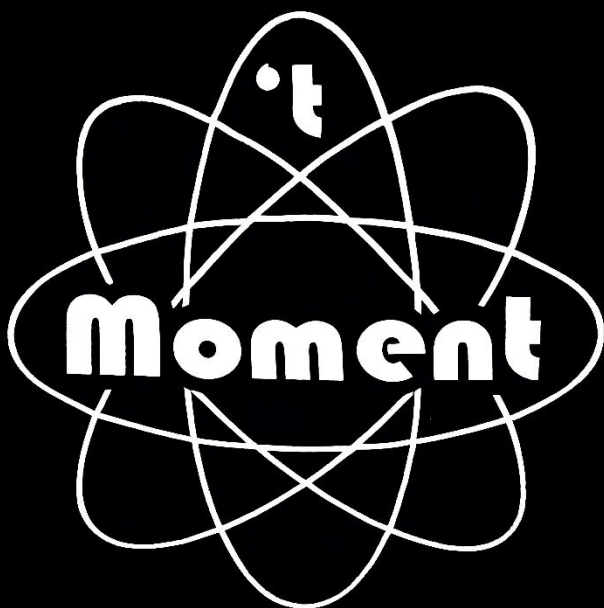
THE DAY
AFTER

OOK VOOR KINDEREN!

MEER INFO EN RESERVATIES VIA

ROOM44.BE

Brusselsesteenweg 40 - 1860 Meise - tel. 0473 99 36 29

Ontmoetingscentrum

't Moment

**Retro café
Concerten
Vergaderingen
Privé feestjes**

Proef hier de tripel van 't Moment

UIT SYMPATHIE

Van Ossel

Keukens, badkamermeubelen & inbouwkasten

Wilgenlaan 17 bus1
1861 Wolvertem (Meise)

Tel: 02/269.91.02

E-mail: van.ossel.keukens@telenet.be

www.vanosselkeukens.be

ilwaq

RESTAURANT

Brusselsesteenweg 48
1860 Meise

tel. 02 269 70 04

www.restaurantdenbeiaard.be
beiaardmeise@gmail.com

Uitgebreide menukaart
Zomerterras
Feestzaal

Sluitingsdagen: dinsdag en woensdag

